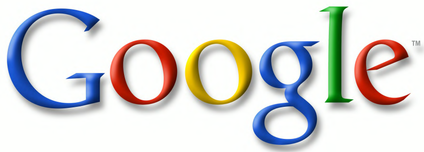

UC-NRLF
$B 107 867

To [illegible] Hansen
from Mrs Nico Bech-Meyer

Gift

NORDISK MYTOLOGI

OG

NGELSAKSISK LITERATUR

ET DANSK-AMERIKANSK UDKAST

AF

MRS NICO BECH-MEYER

TILLÆG TIL „VOR UNGDOM“

KØBENHAVN
DET NORDISKE FORLAG
BOGFORLAGET: ER[illegible] BOJESEN
TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
1901

NORDISK MYTOLOGI

OG

ANGELSAKSISK LITERATUR

ET DANSK-AMERIKANSK UDKAST

AF

MRS NICO BECH-MEYER

TILLÆG TIL „VOR UNGDOM"

KØBENHAVN
DET NORDISKE FORLAG
BOGFORLAGET: ERNST BOJESEN
TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
1901

»Alt i Universet stiler mod en Enhed. Enheden er den første, nødvendige, uforanderlige Lov baade i den fysiske og i den moralske Verden.

Hidindtil har vi vandret mellem svundne Tiders Ruiner og opgravet løsrevne Kendsgerninger — Slægtens Historie i Brudstykker. Nu har vi udgravet Materiale nok til at kunne rejse Filosofiens Udkigstaarn i Midten af det hele. Tiderne blev ikke skabte alene for at gentage hverandre.« Saa siger Joseph Mazzini. —

For tredive Aar siden gik Gud Odins Aand en Gang igen over de nordiske Lande.

Fra de Dage, da de jydske Bønder i den gamle fynske Stad havde slaaet de malede Kirkeruder ind og med Kongeblod beseglet Tabet af deres Frihed, fra de Dage havde Gud Odins Værk syntes begravet, overskyllet af den romerske Bølge. I Odins gamle Stad — Historiens tavse Ironi!

Han hadede den romerske Civilisation — gamle Snorre havde Ret —, han opdrog sit Folk til at hade den, og da dets Mænd væltede sig over Roms Mure, knusende Templer og Kirker imellem hverandre, udførte de kun hans Bud.

Men hvad der skulde komme, kom. Skønt de nedtrampede den evige Stad, oprandt den Dag, da den evige Stad satte sin Fod paa de stolte gotiske Nakker.

Det er ikke her Kristendom eller Odindom Talen er om, al Tro er i sit inderste Væsen den samme. Det er Kulturen, det særlige Klædebon, der omslutter et Folks Tanke og Tro — stundom saadan, at Tro og Tanke kvæles og kun Klædebonnet staar tilbage.

Odindommen havde gjort sin Gerning og var rede til at genfødes i en ny Form.

»Folket i Folket«, de udvalgte faa, der til alle Tider, i alle Lande, har fattet det universelle i en Religion, — de faa, der nu bliver mange, og engang skal blive alle, var rede til at tage imod Kristendommen, der vilde give dem alt det bedste, de hidtil havde ejet, men med en Understregning af Balders Gerning, af Fredens Samfundsbetydning.

Her som altid gik den fysiske Udvikling Haand i Haand med den aandelige: forandrede Samfundsforhold, opvoksende fredelige Sysler, gjorde det muligt for dem at se Værdien af Fredsfyrstens Lære.

Et Ekko lød for deres Øren af gamle Sange om Fred og Stilhed, sungne ved Slægtens Vugge under Palmer paa Asiens Højlande. —

Men ak, at det skulde komme i romersk Klædebon, med romersk Tungemaal! Det var en haard Skole — sikkert en af de haardeste, hvorigennem Enkeltstræben har maattet lære at indordne sig under Samvirken.

Det kom sagtens saadan, fordi det ikke kunde komme anderledes; Samfundsenhed, hvad enten den saa har været sand eller falsk, har været Romeraandens Opgave i Historien. Denne Aand alene kunde sejre i Kampen over den nordiske Enkeltmandsaand.

Men atter Historiens Ironi, at Kristendommen kom fra det blodbesudlede Rom! Derfor stod Præsten med Fredsbogen i den ene Haand og Sværdet i den anden. —

Aldrig har den jydske Bonde ærligt bøjet sig for Præsteværdigheden; Kvinderne maaske, Mændene ikke. Som de beholdt Fædrenes Sprog, saa blev i dem ogsaa Fædrenes Tanke: Gud og jeg. Naar den pietistiske Bevægelse har faaet saa seje Rødder i Vestjylland, saa er det for en Del, fordi Mænd af Folket selv bar den frem. Fædrene brugte ingen Mellemmænd. Høvdingen var Gode, naar han ønskede det og havde Raad til at bygge et Hov. —

Næsten ni Aarhundreder svandt fra den Tid, da de nordiske Folk blev flyttede udenfor det personlige Gudsforhold — ni Aarhundreder afbrudte af en Lysets og Frihedens Stund: fra Folket rejste sig mod den katolske Kirke, indtil den protestantiske Kirke var oprettet

i dets Midte; en Stund med vaagnende Sang og Salmer. Saa lød igen en Stemme fra Folkets Morgen.

Grundtvig, de store Syners Mand, der ragede højt over Folket — Odin for fjerde Gang kommen til Norden, hvis ellers gamle Snorre har Ret, at da han kom forrige Gang, sagde han: »Kender I mig ikke igen? Jeg er den, der var her for Aarhundreder siden.« Og de kendte ham.

Grundtvig, hvis Storhed og Svaghed var, at han var Synernes Mand.

Saa gik der en Synernes Tid over Norden; ikke en Historiens Forstaaelsens Tid; den skal først begynde nu.

Vi, som fik i Arv hvad Grundtvig saa, har den Forpligtelse hvilende paa os at give hans Arbejde den rette historiske Plads, at sammenligne og værdsætte, at passe det hele ind i Enheden. —

Det ene Trin i Slægtens Udvikling forklarer det andet. Hvorfor har England, Sekternes Land, aldrig kunnet stivne i en og samme Religion?

Er det muligt, at den angelsaksiske Literatur kan svare os herpaa?

Helheden i det brudte.

Der var en Tid, og det endda for ikke saa længe siden, da Shakespeares Arbejder for hans Læsere laa kastede et Sted i det 16de og 17de Aarhundrede, man samlede dem op, og naar man havde læst dem, lod man dem synke tilbage igen, hvor de kom fra.

Der var Shakespeare-Beundrere, der aldrig havde spurgt sig selv: Hvorfor skulde Dramaets Konge netop fødes i England? Paa samme Maade som der var Folk, der mente at have studeret Historien uden sammenlignende Kendskab til Folkeslagenes Mytologi. —

Der er et uløseligt Sammenhæng mellem Historie og Literatur. Literaturens Gerning er al Kunsts Gerning: at pege forud paa Maalet, hvorefter Slægten maa stræbe. Historien fortæller om Slægtens Kampe for at naa dette Maal. To Sider af det samme, den ideale og den virkelige.

I sin uforlignelige Kritik af Dramaets Verdensbetydning siger Mazzini om Shakespeare: »Han fortolkede en

Tidsalder, han spaaede ikke om en ny. Nødvendighedsloven (necessity), der var hin Periodes Sjæl, vandrer synlig gennem hans Drama — om det maa tilskrives Kunst eller Instinkt, véd jeg ikke.« —

Havde Mazzini kendt de store gotiske Verdensdramaer, der rager op som Baggrund for al anden sand gotisk Kunst, saa havde han vidst, om det var Kunst eller Instinkt. Literatur saa vel som Historie kan ikke fattes før man gaar tilbage til deres Udspring: Mytologien.

Videre siger Mazzini: »Shakespeares Personer er dømte, lige saa vel som Æschylos' (her gennem Skæbneloven — Fatality —, Individet er dømt fra Fødselen). I Shakespeares Nødvendighedslov (i hvilken der dog i det mindste er et Glimt af Frihed) ser vi, hvorledes et Skridt, en Handling, vristet fra et Menneske ved en Lidenskabens Indskydelse, bliver afgørende for alle følgende Skridt; han bukker under i Følge en psykologisk Lov. Den guddommelige Magt griber i Shakespeares Dramaer saa godt som aldrig direkte ind.

Hans overnaturlige Skikkelser er alle enten levendegjort Folkeovertro, eller Symboler paa Menneskenaturens Dobbelthed, eller lig Hexene i Macbeth levendegjorte menneskelige Lidenskaber. Skæbneloven og Nødvendighedsloven, saa forskellige de i mange Henseender er, stemmer de overens i dette: ingen af dem forudser Menneskeheden, begge taler kun til Individet.«

Endvidere: »Schiller er Forsynets og Haabets Profet. Æschylos lærer os at kæmpe og at falde med samme Sindsstorhed; Shakespeare lærer os roligt at imødese og foragte baade Liv og Død; Schiller derimod giver os Kraft til ædle Handlinger og til Opofrelse. Opofrelsens hele Religion indeholdes i hans Arbejder. Den store sociale Ide, som er vor Tidsalders Hemmelighed, er Livet og Sjælen i hans Dramaer.« (Mazzinis »Literære Arbejder« 2det Bind.)

»Nødvendighedsloven, i hvilken der i det mindste er et Glimt af Frihed,« — eftersom et Menneske i alt Fald havde sin frie Vilje, indtil en vis Handling blev begaaet, hvis Følger siden rev Udøveren med sig.

Vore Fædre, som førte Østens Skæbnelov med sig, kom fra en Natur, af hvilken den var en Afspejling.

Uoverkommelige Bjærge, Floder, der trodsede alle Broer, Ørkner, som spottede Menneskearbejde, Skybrud,

der tilintetgjorde alt Værn, Varme og Frugtbarhed, der overflødiggjorde Menneskeanstrængelser, alt tjente til Baggrund for denne Østens Livsanskuelse. Da de gotiske Folkeslag kom til de tempererede Lande, hvor Menneskearbejde betingede Menneskelivet, faldt Skæbneloven sammen for dem. Ud af den voxede Nødvendighedslæren som et Gennemgangstrin. »Hr. Peder kasted Runer over Spange« — Heltesange, Gudelære, Runelære er fulde af Nødvendighedsloven. Det er den Side af de gammelnordiske Dramaer, som Shakespeare repræsenterer. Men der var en anden Side. De var ikke tilfredse i Nødvendighedslæren. Dens »Glimt af Frihed« aabnede dem en Udsigt til en fuldere Frihed.

Balder døde, det kunde ikke være anderledes; men aldrig uddøde Nordboens Haab om at faa Balder tilbage igen.

Da Erik Blodøxe faldt ved Ørknøerne, udlovede hans Dronning, den stolte Gunild, hvis eneste formildende Egenskab var hendes Kærlighed til hendes Husbond, en stor Belønning for det bedste Mindedigt over ham. Og »Eriksdrapa«, denne Perle blandt Nordens Digte, blev til. Vi føres op til Valhal. Odin byder sine Folk tjælde alle Vægge, pudse alle Skjolde og brede nye Hynder paa Bænkene, ganske som Hel lod sin Bolig smykke for Balder. Sinfjøtle, Sigmund Vølsungens Søn, siger forbavset: »Gudernes Fader, hvem venter du i Dag? Er det Balder, der kommer tilbage? Hører vi Hovslag af hans Hest over den gyngende Bro?«

»Nej, min Søn; jeg venter Kong Erik af Norge og hans Sønner inden Aften.« —

Baldershaabet gik som et Suk gennem Tiderne. Og skulde denne Race, der fattede Begrebet Mand, saa at der er Genskin af det endnu, i det mindste paa Island og i Norge, skulde den kunne lade sig nøje med Nødvendighedsloven! Mange er Beviserne paa, at den prøvede at sprænge Dørene til en videre Verden.

Da Sigurd i det brændende Slot satte sig ved Brynhilds Fødder og bad hende lære sig Visdom, fortælle sig om Verdner, da udtalte hun ganske vist blandt anden Livsvisdom: »Alt ondt er af Skæbnen bestemt«; men der var paa samme Tid i hendes Sang en saa kraftig Kalden til Livets Kamp, dets Krav til Folkelederen og

hans Ansvar, at William Morris har fuldstændig Ret, naar han i »Sigurd the Völsung« lader hende sige:

»Vid da, du vældige
  Folkefører,
den gamle Gaade
  for Mand at fatte:
de høje Norner
  skal alting raade,
og dog skal ingen
  af deres Domme
paa Jord fuldføres,
  hvis ej du laaner
dertil din Arm.«

William Morris har fattet Livet og hilset Døden i Kraft af Odinsaanden. Han har elsket vore Sagn og Sange, som han elskede den sidste Blomst af Odindom: den islandske Adelsrepublik, den, hvis gamle Bostavn han gennempløjede fra Kyst til Kyst.

Hvor er hans Plads hos de nordiske Folk?

Hans »Sigurd the Völsung« staar i sin klassiske Form endnu højere over Karl Gjellerups »Brynhild«, end »Brynhild« i Stoffets Behandling staar over Oehlenschläger.

Hvor har nogen Sinde nogen turdet tænke paa at tage slige Emner op uden grundigt Kendskab til Angelsaksisk eller Oldnorsk! —

Aanden i vore Fædres Skrifter viser dem søgende ud af Nødvendighedslæren, den passede ikke til deres Jeg, endda de var fødte under den. Denne Dobbelthed har vokset sig tydeligere Udtryk til i den angelsaksiske Literatur. I »Beowulf« hedder det:

»Skæbnen frelser ofte
den »ufeje« Jarl,
hvis hans Mod duer.«

Fæge — den, der ved Skæbnens Dom er hjemfalden til Døden — det danske »fej«. Her er en dobbelt Dobbelthed. Skæbnen frelser en Mand gennem hans eget Mod, men det er den, der er uhjemfalden, som frelses.

De vil ikke have Mandeviljen visket ud, og dog kan de ikke endnu slippe Skæbnen. Det gamle Spørgsmaal staar endnu. Uafladeligt løber vi Hovedet mod Væggen; men næppe faar vi nogen Tid mere en Shakespeare, der

staar paa Shakespeares Side af Spørgsmaalet. Han gjorde det grundigt færdigt.

Mazzini siger: »Skæbneloven er død. Nødvendighedsloven er død. Gudedramaet uddøde med Æschylos. Individualitetsdramaet uddøde med Shakespeare. Det er Tid at stige op mod Himlen igen: ikke som i Skæbnelovens Tid for at kaste al Menneskevilje for de evige Magters Fødder; — heller ikke for, som i Nødvendighedslovens Tid at gøre Viljens Frihed ufrugtbar og unyttig ved at indskrænke den til den enkelte Viljes snævre Cirkel, uden Maal eller Kraft udenfra.

Den eneste Maade, hvorpaa vi ad fredelig Vej kan opdage vor Tilværelses Lov, er ved at forsøge at forene de to Principper: Frihed og Nødvendighed (det individuelle og det sociale Princip).

Verdens hele Historie ligger indesluttet i Historien om Kampen mellem den enkelte Viljes Magt og Menneskehedens øverste Lov. Disse to Princippers Overensstemmelse og Vorden-ét udgør Verdensordnens Hemmelighed.

Her er Civilisationens Opgave. Naar den skal løses, véd Gud alene, men sikkert skal den løses.

Til den Tid er Dramaet og mulig al anden Form af Literatur maaske bleven unyttig — muligvis endog farlig.« —

Han siger om Fremtidens Digter: »Han maa forene den højeste Intelligens med den højeste Begejstring. Han maa være en Filosof med Digterlyren i sin Haand.«

Han taler om den kommende Verdensdigter. En vil der komme, Mand eller Kvinde, og om denne enes Skuldre skal der falde en herligere Digterkaabe, end nogen født af en Kvinde endnu har ejet.

Ibsen har sunget om Gud i én, Victor Hugo, Bjørnson og Tolstoi har sunget om Gud i alle. Verden venter paa den, der skal synge om: alle i Gud. Saa kan vi ikke øjne videre.

Vore nordiske Fædre i deres Mytologi og i den angelsaksiske Literatur var ikke komne videre end til: Gud i én; men der var Kræfter i den Stræng.

De to gotiske Dramaer.

De græske Dramaer har været de bedstes Eje gennem Tiderne. Da Shelleys herlige Legeme blev draget

op af Bølgerne, laa et Bind af Sofokles i hans Lomme. England gemmer det endnu. Men, medens Sydens Arbejder har været Verdens Eje, har de to store nordiske Dramaer, saa vidt forskellige, men for mange saa langt værdifuldere, videre rækkende, altomfattende, været ukendte for mange af de bedste. Hvor kunde det være anderledes? Maa vi ikke i vort eget Liv stadig se tilbage: havde jeg den Gang vidst det! — Slægtens Liv er lig den enkeltes. — Nu da vi har samlet Materiale, da »Filosofiens Vagttaarn« skal rejses, da Videnskaben er traadt ind i sit sammenlignende Stadium, nu stilles Syden og Norden jævnsides, og man begynder at forstaa.

Balder-Tragedien og Ragnarok-Dramaet — hvor i den græske Mytologi findes en verdensomspændende Søgen som her?

Her er Forskellen paa Mytologi og Saga. Mytologien — Kunsten, Religionen, det, der profetisk viste Slægten Vejen, — rakte ud efter Helheden, anede Verdensaltet. Sagaen, Historien, holder sig til den enkelte. Den fortæller om, hvordan Slægten gik hen ad Vejen, Mytologien havde vist, og den Gang gik man Vejen enkeltvis i de nordlige Folkeslag. —

Solvarme Høje og altidgrønne Skove byder ikke samme Plads for Hjemlivet som Vinter og Storm. Der var derfor det i Nordboernes Livsopfattelse, som ikke kunde findes hos Grækerne. (Naar man taler om Livsopfattelse, kan man hos Sydens Folkeslag kun søge Grækerne, siden Romerne bare havde hvad de laante.) Derfor ser man Grækerne ganske rolig antage, hvad der for Nordboerne vilde være et Skrækkens Syn: en splittet Arne. Zeus kommer hjem og sætter sig paa sit Højsæde, men baade Hera og Pallas Athene sidder i Tværhed og vil ikke tale. Ares gaar til sin Fader og beder ham sende alle Ulykker over Søsteren, den skammelige Kvind, hvem Faderen altid tillader, hvad hun lyster. Den trojanske Krig er en sammenhængende Beretning om Guder, som bedrager hverandre, kæmper mod hverandre.

Vore Fædre vilde have vendt sig med Foragt fra slige Sange. At de er sungne med den Art Kunst, der kun findes i et Folks Morgen, forandrer intet ved Idealerne. —

Det store Baldersdrama er en Højsang over Moder-

kærlighed, Familieliv, Hustrukærlighed, Vennetrofasthed, Fredens Hellighed, det hemmelighedsfulde Sammenhæng mellem alt i Universet — alle staar og falder sammen.

En Verden mødes ved Balders Baal, Guder og Midgaards Børn, isdækte Jætter fra Bjærgenes Toppe, sodsværtede Dværge fra Højenes Huler, Lysalfer fra ukendte Lande, Svartalfer fra Mørkets Boliger — det er det eneste Sted i nogen Literatur, hvor et Verdensdrama opføres for vore Øjne.

Livets Gaade er udtrykt i dette Drama: alt og alle, ondt og godt, mødes her, det er, som følte de, at der er kun et Rige. Og dog gaar det som et spørgende Suk gennem det hele: hvordan skal Livets Dobbelthed forstaas, ondt og godt, Lys og Mørke? Og naar nu ondt tilsyneladende faar Magten over godt?

Det er denne Livets Dobbelthed, der altid vender tilbage i vore alvorlige Fædres Tanker. —

Ruskin siger om sin elskede Landskabsmaler Turner: »Han havde i sig den Undren og Sorg ved Liv og Død, som fyldte de gotiske Søkongers Hjærter.«

»Sorg« er intet godt Ord. Vore Fædre sørgede ikke. Sproget mangler et Ord her, Patos er foreslaaet, men det beskriver en Udtryksmaade mere end en Følelse.

Hvis man havde et Ord, der udtrykte Alvor, og Undren, og et Raab om Lys! —

Ragnaroksdramaet, hvor alt gaar under sammen, er malet med lige saa store Strøg som Tidernes Begyndelse.

»Guds Aand svævede over Vandene. Bliv Lys! Og der blev Lys,« siger den rolige østerlandske Poesi. I Norden er det Floder af stivnet Is, der mødes med Ildhavet fra Syden, og fra de flyvende Gnister kom Liv. Aabenbaringens Bog, selv Kristi Beskrivelse af Dommedag, maa i Handlingens Voldsomhed vige for Ragnarok.

Hanerne galer hver i sit Rige, den sidste Dag gales ind, men den kommer aldrig, thi Solen bliver slugt, Bjærge rykkes op med Rode, Jætter væltes ned af dem, Dværge spyes ud af Hulerne, Jorden revner, Livstræet fænger Ild, og i Skæret af dets Flammer tørner alt, hvad der har Liv, mod hinanden. Den sidste, der ses, før det store Mørke dækker Afgrunden, er Ildguden Surt, der svinger sin Brand over den synkende Verden, før han selv synker ned. —

Mærkeligt nok, at de vilde lade det hele gaa til

Grunde ved Ild, de, som elskede Ild. Maaske de netop derfor vilde se det som det sidste, der havde været det første. »Ild er det bedste og Solens Skin,« siger den gamle Edda. Saa fast havde Ildkærligheden sat sig i de kolde Vintres Børn, at det aldrig faldt dem ind at tænke sig et Helvede med Ild: Edbryderne gik paa frosne Giftfloder i Niflheim.

Sent dør Folkeforestillingen ud, og et Folk skifter ikke Tanke, som man skifter Handske.

Da Kædmon sad i Klostret og skrev sin Genesis, faldt det ham svært at optage Kirkens Lære om Helvedes Ild. Han kunde ikke bringe det over sit Hjærte at udelade Kulden, saa delte han Marken lige mellem de to.

Satan sidder i Helvede og ser sig om: »Aldrig har jeg set et ledere Landskab, altid en eller anden haard Plage, altid Ild eller Storm, om Morgenen Kulde med Østenvind, om Aftenen Hede.« —

Der var Humor i Kuldens og Søens Børn, hvor havde de ellers kunnet udholde det Liv de førte.

»Jeg saa dig en Gang
paa de lange Skibe,
da du havde Bo
i blodige Stavne
og de kolde Søer
skylled om dig,«

siger Sigrun til Helge, da hun fortæller, hvad hun kender om hans Færd.

Da Helge Hundingsbane kom op til Valhal og Odin til Velkomst bød ham raade for alt i Forening med sig, kastede Helge Øjet paa sin gamle Fjende Hunding, der vel sagtens med uhyggelige Anelser iagttog denne Velkomstscene:

»Du skal, Hunding,
til hver en Mand
Fodbad berede
og Flammen tænde,
Hunde binde
og Heste vogte,
give Svinene Foder,
før at sove du gaar.«

Det var denne Humor, der ikke fornægtede sig, selv i Munkekutten, med Genesis for sig. —

Saadan er de to store gotiske Dramaer. Den, der kan læse dem uden at føle, at Tid og Evighed er ét, at den Skillevæg, vor Tanke skaber, eksisterer ikke, han bliver ikke seende hernede.

Fra disse to udvælder største Delen af den teutoniske Literatur. Gennem den angelsaksiske Literatur sendes Strømningen ind i England. Shakespeare optager tilsidst Gaadesiden af de to Dramaer.

I Tyskland gaar Strømningen gennem Folkesangene, Dele af Eddaen digtede om og om igen i uendelige Afskygninger; det er Tyskernes Nationalliteratur, den ikke al Klostersang og Klokkeklang fratog dem. Mytologien mistede de, undtagen i halvt forvredne Sagn og Trolddomshistorier, Brynhildskviden beholdt de, og ud af den levede et Folk i Aarhundreder. Saa kom med Schiller Lyssiden, Troen, Haabet og Kærligheden fra de store Dramaer i Folkegryet.

Ikke med Goethe. Her er Hemmeligheden i den Kendsgerning, at Goethe ikke blev Tysklands Folkedigter. Det er ikke Kunstens Form, her er Tale om, det er Idealerne. Hvem tør nægte, at Schillers Idealer er højere end Goethes?

Det lyder strængt, naar Mazzini siger om Goethe:

»Vi kan ikke finde Principper eller Følelser, der tjener til at lede os ind i den kommende Tid, hos dette store Geni — maaske det største, der er frembragt af den Tidsalder, der nu lukkes bag os.

Goethe er lig et herligt Træ, der voxer paa Grænsen af to Verdner, vidunderligt at skue, men skæbnesvangert for alle, der hviler i dets Skygge. Hos Goethe kan vi finde Materiale til dybt og gavnligt Studium — men vi kan ikke finde Eksemplet.« (Joseph Mazzini 4de Bind af »Kritiske og literære Skrifter«.)

Det lyder haardt og dog — vi forstaar ham.

Den angelsaksiske Literatur i England.

Men hvorfor skulde den første skrevne Literatur født ud af Folkedigtningen finde sit Hjem i England? Og hvorfor netop komme paa den Tid den kom?

Ingen véd, hvem der digtede Baldersdramaet og Ragnarok.

Folket digtede dem? Ja vel, men naar det længe i Taage har rørt sig paa Bunden af Folkebevidstheden, saa kommer der en Dag, da én, en eneste, giver det hele sin bestemte Form. Kun én kan gøre det. Saadan er Forholdet mellem Individet og Samfundet.

Velsignet være den gennem Tiderne, der engang i en syngende Skov, i Danmark, i Tyskland, i Norge, lige meget hvor, saa det hele i en Enhed, for første Gang, i bævende Glæde, i hellig Tak — en Folkefører, der tog det som en Gave, sang det ud, og aldrig engang fik sit Navn bevaret! Ingen Navne véd den hellige Literatur fra vore Fædres Morgen. Det bedste, der gaves Verden, kom længe uden Navn, selv Kædmon er der kun, fordi man har sat ham der.

En Kendsgerning véd vi kun for sikkert: da Goter, Jyder, Saxer, Daner mødtes paa den store Fællesmark, Britanien, da satte de sig ned med en uskreven Verdensliteratur i sin Midte.

Naar Stopford Brooke uden at kvæles i sine egne Ord fortæller os, at de Folk, der nedskrev Beowulf (hvad han vil have gjort i England for første Gang), sandsynligvis intet kendte til Odin og Tor, saa røber han kun sit uhyre Ukendskab til Aanden i den nordiske Mytologi. —

Der stiftedes et nyt Rige, der dannedes et nyt Folk (at de tidlig følte sig som et Folk for sig selv, fremgaar tydeligt af den engelske »Chronicle«, der altid omtaler de senere kommende og plyndrende Skarer af Danske som et fjendtligt Folk, til hvilket man i Øjeblikket helst vil glemme sit Broderskab), alt paa Grundlag af fælles Sprog, fælles Tro, fælles Overbevisninger. Hvor længe Sproget var ét, ses bedst deraf, at Alfred den Store, forklædt som Harpespiller, i tre Dage blev antaget for dansk af de danske, endda hans Moder var en frankisk Kongedatter.

Dette Rige stiftedes ikke paa jomfruelig Grund, men paa Ruinerne af en gammel Kultur. Af en Kultur, hvis fysiske Levninger stod rundt om. Dyrkede Marker, i det mindste nok til at begynde med. Romerske Landeveje i de vigtigste Dele af Riget, romerske Tunneller, Vandledninger, Mure, Byer. Mennesket maa have Tag

over Hovedet, før det sætter sig til at skrive. Ved Havets Brusen, i Skovens Stilhed digtes der, men der behøves andre Forhold, førend en skreven Literatur bliver til.

Hvor i Europa kunde en skreven gotisk Literatur begynde undtagen i England?

I Tysklands ufremkommelige Skove, Moradser og udyrkede Dale befandt sig et Folk i sin Vorden. I Frankrig sad Goter, Romere og Gallere Side om Side, Aarhundreder maatte gaa før en Folkeliteratur kunde dages her: Frankrig maatte lave sig et Sprog først. De skandinaviske Lande havde endnu ikke beredt sig et Sangens og Historiens Arnested i Island, selv havde de for travlt med at vedligeholde deres Enkeltmands-Maal gennem Krig. Guddomsbegejstrede Harpesangere var dem nok. Saa blev da kun England tilbage. Der var man bleven kristnet — det vil sige den ydre Form; den angelsaksiske Literatur viser noksom, at Aanden forandres ikke med ét Slag. Men den ydre Form var nok for hvad der skulde gøres, den gav Skriftfærdighed og Klosterstilhed

Der er endnu en Grund til, at en Folkeliteratur længe maa have levet som mundtlig, førend den kan blive skriftlig. Ruskin siger i »The Queen of the Air«: »Drømmens Skønhed er lige saa lidt at finde i de første Symboler, der skal udtrykke den, som Barnets Ideer om Feriget er at finde i dets Blyantskradsninger. — Den religiøse Lidenskab er altid mest levende, naar Kunsten er svagest, og den tekniske Færdighed naar først sin Fuldkommenhed, naar den Henrykkelse, der gav den Liv, er forsvunden for stedse!«

Dette synes haardt at antage, men det er sandt, og det er naturligt. Det grænseløse kan man ane, ikke udtale; fra det Øjeblik det kan formes i Ord, er det begrænset; ikke at tale om, naar det kan gives i Skrift.

Skriftsproget har, med al sin Velsignelse, øvet sin begrænsende Indflydelse paa Mennesket. Det levende Ords Kunst var noget ganske andet før Skriftsproget end efter.

Saa staar Northhumbria først paa Listen blandt den nye Literaturs Stater.

Hvor er Historiens Orden, Sammenhæng, fornuft-

mæssige Udvikling vidunderlig! Der snakker de om, at Regning er særlig udviklende for Logik!

Det hænde sig i de Dage, da en angelsaksisk Literatur skulde fødes, at den romerske Kirke i England mødtes med en Fjende, den keltiske Kirke. Thi det begyndte tidligt, at kristen Kirke og kristen Kirke var hinanden fjendtligt.

Greene siger i »The Making of England«: »Det saa et Øjeblik ud, som om Verdens Historie skulde forandre Retning, som om den gamle keltiske Race, dreven tilbage af Romere og Goter, gav sig ind paa en moralsk Erobring af sine Erobrere; som om keltisk og ikke romersk Kristendom skulde forme Vestens Kirkesystem.«

Det saa saadan ud — længe nok i alt Fald til, at den angelsaksiske Literatur kunde blive til derefter.

Det var Irland, Historiens blødende, kæmpende, aldrig overvundne Irland, der her begyndte sin historiske Bane. Saa snart St. Patrick (thi Navne kan vi jo ikke undvære) havde kristnet Irerne i Slutningen af det femte Aarhundrede, gjorde de, hvad man kunde vente Irland vilde gøre. Keltiske Missionærer vandrede over de skotske Højlande, trængte gennem Tysklands Skove, over Alperne og Apenninerne. De stiftede Aar 564 Klostret paa Iona ved den skotske Kyst. En lille Ø — men hvilken Rolle har ikke Øer spillet i Verdens Historie: Delos, Paros, Patmos, Cypern, Rhodos, Malta, Island, alle gotiske Folkeslags Ø —, ikke at tale om hin lille Ø i Kanalen, hvor Fremtidens store Profet, Victor Hugo, i atten Aar saa Gud og fortalte Mænd, hvorledes han saa ud.

Iona staar med en Lysglans over sig i Historien; fra dens varmende Straaler blussede det gamle Nordens Digtersjæl op til nyt Liv. Og naar engang Irland indtager sin ældgamle Plads i Folkenes Raad, da er det, fordi det er det Folk, som skabte Iona. —

Spildte Timer, de, der, nogle Aar tilbage, blev givet til Historieundervisning selv i Danmarks bedste Skoler!

Den, der har forstaaet Navnet Iona, kan blive fundet i et tomt Hus, paa en omvendt Tønde, med en Verdens Rigdom inden i sig, som ingen og intet kan fratage ham. Saadan er Studiet af Historie. Det andet er Travesti. —

Det er ellers intet Under, om Irland og Norden

skulde mødes her. Mange var de Møder, utalte de Venskabsforhold og de Kampe, Kelter og Goter havde haft paa Irlands Grund.

Det var atter i Medfør af Historiens store Sammenhæng, at Gud Odin saas for sidste Gang i det blodige Langfredags Slag udenfor Dublins Porte, i Aaret 1014 da Kong Bryan hin Gode slog Kong Sigtryg, Kormlada og de andre Hedningehøvdinge. Det var i Virkeligheden Kristendom, der slog Odindom. Odin blev drevet ud af Verden; der var nu kun tilbage for ham at gaa ud i Atlanterhavet, saa langt Vest paa var han bleven presset. Han »red frem paa en abildgraa Hest, med Hellebard i Haand, og holdt Krigsraad med Høvdingerne«, da Slaget saas at helde til de Kristne. Men det var for sent, hans Tid var omme.

Hvor klart dette Slags historiske Betydning stod for Folkebevidstheden, ses bedst af Fortællingen om de Undere, der skete paa Island hin Langfredag. Paa Svinefell, hvor Flosi og Njáls Drabsmænd saa længe havde boet (15 af Mordbrænderne faldt i dette Slag), sprang Blod frem paa Præstens Klædebon, og i Halls gamle Bostavn aabnede der sig pludselig en Afgrund ved Alteret, medens Præsten stod og sang Messe. (The Story of Burnt Njal. George Webb Dasent.)

Men Irland, som slog Gud Odin, havde hjulpet til med at bevare hans Aand for Verden først.

P. V. N. Meyers siger i sin »Outlines of Medieval and Modern History«: »Saa længe havde den keltiske Kirke været afskaaren fra al Forbindelse med Moderkirken i Rom, at den var kommen til at afvige fra denne paa flere Punkter i Ceremonier og Skikke.« —

Mon nogen, der fatter Historien, vil tro, at dette er andet end den ydre og tilsyneladende Grund!

Han vedbliver: »Endvidere var de tilbøjelige til at foretrække St. Johannes for St. Peter.« — Meyers forstaar ikke, at bagved den sidste Udtalelse ligger hele den virkelige Grund.

Druidernes Folk forstod den Kristendom, der i mystisk Sang lød fra Patmos; Kirkestifternes Kristendom gjorde intet Indtryk paa dem. Mindst af alt kunde det Folk, hvis Templer de gamle Ege havde været, finde sig i at stivne i Romerkirkens Form. D e r f o r vilde de ikke bøje sig for Biskoppen i Rom.

En mærkelig Race, de samme Kelter! Uden dem havde ikke Frankrig været, hvad det er, og uden det galliske Element havde Victor Hugo ikke været Victor Hugo.

Men hvem kunde vente, at Kelter skulde kunne staa sig imod Romere! Lige saa lidt som Israeliterne kunde staa sig mod deres Fjender. Den keltiske og den hebraiske Race har fuldstændig Mangel paa, hvad der skaber Statskløgt. En Natur, der bøjer sig fra Videnskab til Musik og Poesi. En Race, der elsker Ordets Magt, men ofte standser ved Ordet.

»Ligevægt, Evne til at maale Forhold, Taalmodighed, det er de evige Betingelser for den højeste Udvikling, selv hvor der er det bedste Temperament at begynde med; men dette er netop noget Kelten aldrig har ejet,« siger Mathew Arnold, Kelternes trofaste Ven.

»De drog altid ud at kæmpe, men de faldt altid,« synger den middelalderlige Folkevise om Wales' Sønner.

Maaske dette forklarer, hvorfor de keltiske og de semitiske Folk har ydet saa lidt i Retning af plastisk Kunst, men saa meget i Musik. —

Saa varede da den keltiske Kirkes Herredømme i England næppe hundrede Aar, skønt Iona stod i to Hundrede.

Om Ionas Fald skriver en from latinsk Munk: »Ved Herrens Hjælp blev da Munkene tilsidst bragte til at underkaste sig den kanoniske Højtideligholdelse af Paasken og at optage Tonsuren.« — Men den keltiske Kirke havde raadet længe nok til, at vore Fædre kunde faa et Syn paa de kirkelige Overleveringer, der kunde give dem Lyst til at behandle dem i Sang. Hvad de sang om, havde mindre at sige, Hovedsagen var, at de sang, Aanden kunde kun blive den, der var præget af Aarhundrederne, før de kom til England.

Saa lød en højtidelig gotisk Sang i England, medens Goterne i alle andre Lande stod midt i Vaabenbraget. Saadan har de enkelte Lande hvert haft sin Mission i de forskellige Tider.

Tre Aarhundreder senere blev det Island, der fik til Opgave at bevare en minderig Fortid, medens alle Europas andre Nationer drog afsted for at slaa Portene ind til en ny Fremtid, den Gang de som Korsmænd drog ud for at møde den gamle østerlandske Dannelse, den eneste existerende.

Den angelsaksiske Literaturs Karakter.

Literaturen har i sine enkelte store Epoker haft Kendemærker tilfælles med Arkitekturen. Naarsomhelst Literaturen har tiet, har Stenene raabt, som Altre, som Mindestene, som himmelstræbende Kirketaarne, som trodsende Røverborge. — Tag den græske Literatur og spørg saa: hvor kunde den helleniske Arkitektur have været andet end den var? Rolig, skøn, harmonisk, men aldrig himmelstræbende. Taarne kunde Hellas ikke bruge, men flade Tage paa jordfaste Søjler. —

»Der er aldeles ingen Subjektivitet i den homeriske Digtning,« siger Coleridge. Det samme kan siges om den helleniske Bygningsstil.

Den angelsaksiske Literatur blev hverken stor eller gammel nok til at naa til Taarnene, under dens Kupler og i dens Hvælvinger lød Ekkoet fra en svunden Tid. Den var begrænset, den sang sig snart færdig, men den blev dog en yndig Morgen for den senere engelske Literatur, der har haft en saadan Verdensbetydning. Nødvendigt maatte den være begrænset baade af Stoffets Omfang og Karakter; som en lille Foraarsbæk er den ved Siden af de mægtige Vande, der sprang fra de islandske Fjældsider.

Stoffet er stærkt indskrænket; Helene, Judith, Daniel, Exodus, Begivenheder fra det gl. Testamente og den første Kristentid, enkelte Suk fra Folkehjærtet som t. Ex. det dybt alvorlige Digt »Vandreren«, det historiske Dokument »The Chronicle«, der vidner om vore Fædres Sans for Historie, den, der satte Blomst i Island; enkelte ypperlig sammensatte Love, der minder en om Islændernes heftige Lovkærlighed — (ikke fordi det var Lov, men fordi Islænderne derved fik Lejlighed til at udøve Ordets Kunst, den eneste, de dyrkede). — Men op over det alt rager »Beowulf«, den eneste hedenske Digtning, skønt skreven paa Angelsaksisk i den kristne Periode.

»Mit Sprog,« siger Guy de Maupassant, »mit Sprog, som jeg elsker og hader, for jeg hamrer imod det og kan ikke finde den Form, jeg søger!« Naar han maatte sige det, hvad maa da ikke vore Fædres Lidelse have været — og deres Glæde!

Men om Sproget var begrænset, hvad Ordforraad

angik, saa var det rigt og sejrsstolt hvad selve Ordenes Form angik. I et Ansigt læses dets Ejers Karakter, i et Sprog dets Skaberes. Den irske Bevægelighed, den engelske Soliditet, den spanske Værdighed, den skotske Højsindethed, den tyske Følsomhed, den franske Elegance, alt læses i Sprogene.

Det er betegnende, at Jyderne, den danske Marv, endnu har bevaret den brudte (eller delte) Selvlyd. Det Folk, for hvem Europa skjalv, kunde umulig have faaet Luft paa anden Maade end gennem den brudte Selvlyd.

Det, der er tværet ud i Engelsk, vandet ud i Tysk, svagt bevaret i det danske Skriftsprog, i fuld Kraft i den jydske Bondes Mund, er det angelsaksiske Sprogs Kraft og Særkende: den brudte Selvlyd.

I have not time — ich habe nicht Zeit — jeg har ikke Tid — i det sidste ha-e-r Ti-e-d ses Levningerne (dog endnu stærkere i »han er i Nø-e-d«, modsat: en Nød). Ingen Udlænding kan give denne Lyd. Men i det jydske: »A haa-e-r-e-e-t Ti-ej« — har det samme Kraft som i det angelsaksiske: ic seah êalne heofon = jeg saa hele Himlen.

Der fortælles om Beowulf, da han kom gaaende ind i Kong Hrodgars Hal:

»Her cwôm Beowulf gangande in
Heal-wudu dynede« —

»Her kom Beowulf gangende ind,
Salens Gulv genlød«. —

Sproget er her et fuldkomment Klædebon for Tanken. Hvem kan tænke sig Hinduen synge:

Her kom Buddha gangende ind,
Salens Gulv genlød«. —

eller de gamle Ægyptere sige det om Ammon eller Toth.

Vore Fædres Forhold til Guddommen.

Selv naar der tales om »nordisk Mytologi« som noget for sig, maa man være klar paa, hvor den i Enkelthederne afviger fra andre Folkeslags.

Det allervigtigste synes at være: Goternes menneskelige Slægtskabsforhold til deres Guder. — Det er bleven paastaaet, at Faderforholdet var ukendt mellem Menne-

sket og Gud, indtil Kristus kom. Det er ikke sandt: Han har aldrig ladet sig selv uden Vidnesbyrd gennem Tiderne.

Abraham sang i Ur i Kaldæa:

»Herre, hvis signende Kraft naar over Himlen og Jorden,
vaagende over alt Liv, sendende Regn fra Himlen i skiftende Tider!
Fader, som venter i Taalmod, hvis Haand holder Slægternes Liv,
paa Jorden du har aabenbaret din hellige Vilje,
i Himlen de evige Aander din Herlighed prise.«

Denne Bøn — i længere Form, »Fader« er fire Gange gentaget i den — findes nu i British Museum paa den Sten, hvorpaa den mulig for 20 Aarhundreder siden blev skrevet og indsat i det ældgamle Tempel i Ur.

At Faderligheden fik en fuldere Udvikling gennem Kristus, end Jøderne havde kendt til, det er igen en anden Sag. Jødernes Jehovah drev dem fra Faderen, skønt de led derunder. Grækerne spurgte ikke om ham. Ganske vist havde Grækerne som alle andre Folkeslag den Vane at gøre deres Helte til Gudesønner. Hvad her menes er: et Inderlighedsforhold var dem ukendt.

De græske Skæbnegudinder sad et Steds højt i det blaa og løftede eller knuste Mænd. Ingen saa dem i Menneskenes Verden. — Den ældre Edda fortæller os, at naar en Høvding, det er: en Folkeleder, en Folkefrelser skulde fødes, kom Nornerne ned og stod om hans Moders Seng.

Saa gjorde de hin Nat, da Borghild fødte Sønnen Helge.

»Aarle var det i Tiderne,
lydhøjt Ørnene skreg,
hellige Vande strømmede
ned fra de himmelske Fjælde.
Den Gang var det, at Borghild
fødte i Braalund Sønnen,
Helge, en Helt højbaaren.

Nat laa over Byen,
Norner kom til Borghild
Skæbnens Kaar at kvæde
for den unge Ædling.«

Odin som Slægternes Fader kaster et helligt Skær over Eddalæren. Snorre siger, at hans Kæmper, naar de gik fra ham i Krig, knælede ned for ham og bad ham lægge Hænderne paa dem. Var de fra ham, paakaldte de hans Navn. I hans Øje var deres Lys, i hans Stemme deres Liv. Aaringer efter hans Død vilde de ikke tro, at Odin havde forladt Jorden, de ventede ham, som Olaf Trygveson, som Frederik Barbarossa ventedes, kun med langt større Længsel, med den Kærlighed, hvormed »den lille Flok« venter Kristi anden Tilkommelse.

Snorre fortæller om Kong Olaf af Sverig, som endelig vilde finde Odin. Han vandrede til de sydlige russiske Stepper, til Egnen ved Asow. Odin var der ikke. Olaf kom hjem igen til sin Trone, men havde ingen Ro. Ud vandrede han igen. Efter mødige Dage kom han til en stor Sten. Den aabnede sig som med en Dør. En lille Mand stod der og spurgte, hvad han vilde.

»Jeg søger efter Odin.«

»Kom ind, her er Vejen.«

Kongen gik ind, Stenen lukkede sig og han saas aldrig mere.

Det er den uoverstigelige Mur for Mennesketanken: saa langt og ikke længere. —

Da Sigmund Vølsung drog ud i Krig med alle sine Sønner, vendte én af dem sig til ham: »Min Fader, burde ikke én af os blive hjemme for at værne Kvinderne og Børnene?«

»Min Søn, Guderne vore Forfædre, vil værne dem.«

Sigmund gik en Nat fra Hjemmet med sin Søn Sinfjøtle død i sine Arme. Han bar ham gennem Abildgaarden, gennem Skoven, ned til Fjorden. Det var hans eneste tilbageværende Søn med hans første Hustru — den sidste af en gammel Slægt. Han kom til Vandet. Der skød en Baad mod Land, en gammel Mand var deri, som tilbød Sigmund Overfart. Sigmund lagde sin døde Søn i hans Arme og vilde efter, men da skød Manden Baaden bort og forsvandt.

Det var Odin, der kom til sin Ven i hans yderste Nød.

Fra Rom over Tyskland fik vi i Efterslætten af de latinske Kirkesange saadanne som:

»Jeg arme Synder træde maa
med højst bedrøvet Hjærte
til Naadens Dør at banke paa
og klage der med Smerte,
at jeg med Synd og Ondskabs Dynd
fra Top til Fodesaale
har smittet mig, saa jeg for dig
er næppe værd at taale.« — —

Da Odin kom igen i Grundtvig hed det:

»Kom i den sidste Nattevagt,
i en af mine kæres Dragt«.

For Gud Odin kom til Sigmund, da han mest trængte til en Ven. —

Det er betegnende, at Danmark er det eneste gotiske Land, der med Føje kan regne sin Salmeliteratur som et vigtigt Led af sin nationale Poesi, og at dette blev igennem Grundtvig.

Jeg kender kun et eneste engelsk Salmevers, der kan kaldes Poesi:

»Our years are like the shadows,
That o'er the meadows fall,
A dream, a song, a story,
By strangers quickly told,
An unremaining glory
Of joys that soon get old.«

Men det er ikke Grundtvigs livskraftige Syn. Han vilde have sagt:

»An everlasting glory
Of joys that never get old.«

Om Tysklands Salmeliteratur vil vel næppe nogen for Alvor tale i samme Aandedrag, som man nævner Ordet Poesi.

Gotisk Frygtesløshed i Liv og Død.

Ud af Inderligheden i Nordboernes Gudeforhold voxede deres Frygtesløshed i Liv og Død.

George Eliot siger om Romola: »Hun følte den Livets Intensitet, der synes at være hævet over baade Sorg og Glæde — i hvilken Sjælen føler sig selv beslægtet med ældre Kræfter, der formede Tilværelsen, før Sorg eller Glæde existerede.«

Ingen, der har levet og ikke vegeteret, er ukendt med Øjeblikke, hvor Sorg eller Glæde ikke existerer. — Der har været Folkeslag, som i visse Perioder af deres Liv har følt det samme. De letbevægelige Grækere blev svungne frem og tilbage mellem Glæde og Sorg. Det grænser til det latterlige at høre de Gange, hvor Odysseus fortæller om de store Taarer, de fældede.

Romerne havde — gennem Størsteparten af deres Historie — ikke Aand nok til megen Sorg eller Glæde. Ægypterne er dem, der kommer George Eliots Ord nærmest. Palmen, Sejrens Tegn; Cypressen, Dødens; Cederen, Evighedens; den tavse Ørken, der med sit brændende Øje slugte Himlen; den ene Flod — Naturen slog sig sammen med deres Bygningskunst til et talende Hele. Ikke Jordens Skønhed, som hos Grækerne, ingen Flugt mod Himlen, som i den gotiske Stil; Evighed, Uforanderlighed er hvad de repræsenterer i Historien.

Nordboerne var ikke hævede over Glæden, de elskede Livet. Kærligheden til det skønne i Naturen var ikke meget udviklet hos dem, men vel til det skønne i Menneskelivet og til Menneskeskønhed. Da Olaf Haraldsøn i en haard Fægtning havde overvundet Erik Jarl, blev Jarlen, den Gang næppe 17 Aar gammel, bragt op i Forstavnen paa Kongens Skib. Olaf saa paa ham og udbrød: »Saa er det da sandt, hvad de siger, at du og din Slægt er dejlige Folk!«

Men Sorg kendte Nordboen lidet til. Veg Glæden ud af Livet for ham, gik han som oftest efter den.

Beowulf siger til den gamle Kong Hroðgâr, der begræder Drabet af Æsc-here, hans Runemester, hans Raadgiver, hans »Skulder-til-Skulder Ven«.

»Sørg ikke, vise Mand! bedre er det for enhver,
at han sin Ven maa hævne, end at han meget sørger;
enhver af os skal Enden bie
paa Livet her; maatte vi virke
Daad før Døden! Det er det bedste
for en Høvding efter hans Henfart.«

Frygt for Døden var dem ukendt. Hylende over sin Ulykke anklagede Odysseus de troløse Guder, da han troede at være nær ved at drukne. Nordboen lo i Døden.

Et af de skønneste angelsaksiske Digte er »Slaget ved Brunnanburh«.

De faldne Kæmper dækkede Valpladsen. Den ypperste af Førerne, Brynjulf, fik Banesaar; da løftede han sit Skjold højt mod Himlen og raabte, saa det hørtes over Valpladsen:

»Nu takker jeg dig, Folkenes Hersker,
for alle de Glæder, jeg nød her i Verden!«

Rolf Krake-Sagaen rettelig forstaaet er mere end nogen Prædiken.

Da Sigmunds Sønner laa døende om ham, saa én af dem op mod Himlen: »Valhals Porte maa staa lang Tid aabne i Aften.«

For dem gaves der intet Skillerum mellem Tid og Evighed. De evige Porte, hvorfra de nylig kom, stod stadig paa Klem bag ved dem. Som det hedder i det angelsaksiske Digt Phönix:

»Der er aabent
mod de velsignede,
utildækket Herligheds Glæde,
Himmerigs Riges Dør.«

Derfor levede de i en anden Verden end vi, deres Efterkommere. De henfarne var om dem, usynlige, evige Magter var dem altid nær.

Naar man ser paa, hvorledes vi er opdragne til at frygte Døden, til det har suget sig ind i vor Marv, til vi ser hele Livet i et skævt Lys gennem denne vor Dødsfrygt — hvad taler klarere for vort skæve Syn end vor Skik at »sørge« i sort saa og saa langt et Tidsrum for dem af vore Kære, der er gaaet forud? — saa maa man vel spørge: naar og hvordan fandt en saa gennemgribende Forandring Sted? — — Vi ser tilbage gennem Tiderne; fra Historien, fra Literaturen, fra Teologien kommer kun et eneste Svar: Kirken har gjort det.

Sikkert mente Kirken fra først af intet ondt dermed. Den fandt det nødvendigt. De maatte ind ind i den saliggørende Kirkes Skød; kunde intet andet gøre det,

maatte Dødsfrygten til. De maatte lære at slippe deres Blodhævn, deres Ran, o. s. v.; kunde man ikke hastig nok bringe andre Idealer til deres Bevidsthed, saa maatte de skræmmes. Ganske det samme som Pryglesystemet. Kun er det en Teori, der strider mod Udviklingslæren. Saa kom desuden senere hos de fleste af Kirkens Mænd en anden Grund til: Folk, der ler i Døden, behøver ikke at betale for en Mellemmand.

De orientalske Folkeslag kender ikke til vor Dødsfrygt — vi, der mindst af alle skulde eje den! —

Den usigelige Længsel, vore Fædre følte efter at faa de Spørgsmaal besvarede, de her ikke kunde fatte, — den, der drev Odin til at give sit ene Øje — har sagtens ogsaa bidraget til deres Stilling overfor Døden.

Herom vidner deres højtidelige Udtalelser om Døden. Da Skjold døde:

»Veg da Skjold til den skabte Hvile,
den vældige gik at fare til Livskongens Varetægt.«

Man kan sige: det er kristen Tale. Hvad er kristeligt eller hedensk? Det er ganske, som Fædrene talte om at gaa hjem til Odin, saa vist som »Beowulf«, skønt skreven i en kristen Periode, er et grundigt hedensk Digt. Et Sted taler en hedensk Konge om sine henfarne Kæmper:

»De herlige blev flyttet andet Steds hen.«

Aldrig Tilintetgørelse. De var altfor positive til at fatte den Tanke.

Gotisk Uafhængighedsfølelse.

Til Nordboernes Frygtesløshed i Liv og Død slutter sig deres Uafhængighedsfølelse. De var nødvendige for Guderne, som Guderne var nødvendige for dem. Da Sinfjøtle fik Odins Svar: »Kong Erik af Norge og hans Sønner ventes inden Aften,« spurgte han igen; »Men, Gudernes Fader, hvorfor har du kaldt dem bort midt i deres Manddom?«

»Min Søn, Tiderne er onde, vi kommer til at behøve dem.« lød Svaret. Sikkerligt behøvede Odin dem, thi engelske Præster byggede Kirker i Danmark, og paa Norge skulde Hellig-Olaf snart »male Korset med sit Blod«.

William Morris taler igen i gammelnordisk Aand, naar han lader Brynhild sige til Sigurd:

Elsk de høje Guder,
men staa som Mand imod dem,
Hjærtets Tarv de kender,
vêd, at ingen Ædling
krybe vil og klynke.

Det er denne Uafhængighedsfølelse, der gør Kædmons Satan til en saa interessant Personlighed; det er nærved at forekomme én, at Fortællerens Sympati er mere paa Satans end paa Herrens Side.

Det er tydeligt, at den etiske Side af Sagen staar paa et uudviklet Trin, naturligt nok, thi »Arvesynden« og Satans altid farlige Indtrængen gennem denne Dør kunde ikke saa hurtigt vinde Plads i vore Fædres Bevidsthed. De havde altfor længe i guddommelig Selvretfærdighed ment, at en Mand var Gudernes største Værk.

Kampen mellem Satan og Gud stod endnu den mellem Tor og Jætterne for nær.

Satan sidder i Helvede og skælder over Tingenes Tilstand. »Mine Besiddelser svinder ind, mit Rige viger fra mig, medens hans gaar over den vide Jord.«

Saa kommer den Tanke, at hvis han faldt Herren til Fode, vilde han nok blive tagen til Naade igen. Men nej, aldrig! »Ic eom swâ gôd swâ he« — I am as good as he« — saa vil han hellere begynde Kampen ved at anfalde Herrens Rige.

Da Hrafnkell paa Island blev dreven fra Gaard og Grund af sine Fjender, tog han det som en Mand. Bud blev sendt ham, at hans Tempel var brændt med Resten. Han sagde intet. Saa kom der Besked, at Frejfaxe, hans hvide Hest, helliget Frej, var bleven dræbt. Da rystede han sin knyttede Næve mod Himlen: »Aldrig vil jeg tro paa eder mere.« Og fra den Dag offrede han ikke længer. —

Ingen af os forstaar endnu tilfulde Ibsens Gerning iblandt os, det staar til en kommende Slægt at bedømme den rettelig. Men ét kan vi: gennem Historiens Lys kan vi fatte, hvorfor Norge gav os Ibsen.

En af de største Mangler i Bernard Shaws ypperligt skrevne: »The Quintessence of Ibsenism« er hans Mangel paa Forstaaelse af Ibsens historiske Plads.

Vi hører en Genlyd fra den nordiske Literaturs Fødsel i Ordene fra »Brand«:

»Først I Præget af jer slider,
lever jer til Tobensdyr;
dernæst I som Invalider
hen til Naadens Porte tyr.
Derfor maa Guds Rige ramle,
hvad skal han med Sjæle gamle
omkring sine Fødders Skamle!«

Coleridge sagde engang i en af sine berømte Bordtaler: »Hvis Norge kunde blive bragt til at underholde en Million flere Mennesker, kunde det trodse Verden; det vilde være uovervindeligt; som det nu er, er det trængt stærkt i Baggrunden.«

En Million! O, du Aandens Magt over Materien: To Mænd udførte, hvad han ønskede en Million til.

Da endelig Norge kom, bar det igen en Gang sin gamle Opgave frem for Folkene: Ibsen repræsenterer Individets Ret.

At Norge gennem sin dybe Tavsheds Nat ikke bare havde bevaret sit gamle Eje, men ogsaa havde lukket op for hvad Mazzini kalder Fremtidens Opgave: den sociale Ide, ses deraf, at Norge behøvede en Bjørnson samtidig med en Ibsen. Har nogensinde et Land mødt sin Tids Krav saa fuldstændigt som Norge?

Vel sagtens netop paa Grund af den lange Hvile med Folkesange og Sagn paa Bunden.

Det kan ikke nytte at pege paa Goethe og Schiller. Sikkert har disse to ægget hinanden til videre Arbejde, men der er intet aandeligt Sammenhæng imellem dem. Goethe staar aldeles for sig selv, som Shakespeare staar for sig selv.

Det var nødvendigt for Verdensudviklingen, at Ibsen og Bjørnson gjorde deres Arbejde samtidigt. Saa længe Victor Hugo levede og arbejdede, kunde Ibsen alene gøre det, der skulde gøres; men da Victor Hugo var færdig, var Bjørnson nødvendig.

Saa har da baade Danmark og Norge, Grundtvig og Ibsen, bragt Odindommen tilbage til Norden. Grundtvig som Odin, Ibsen som Vala.

Den gotiske Kvinde.

Det er ikke alene Individets Uafhængighedsfølelse, saadan som den har naaet sin Fuldkommenhed i den gotiske Udvikling, men det er ogsaa Kvindens Stilling i det gotiske Samfund, Ibsen repræsenterer.

Egil, Slagfinn og Völund ægtede Valkyrier, Skæbnens Møer, hvis Svanehamme de fratog dem, da de ved Ægteskabet bandt dem til Jordelivet.

Siden sad de
  syv Vintre sammen,
i den ottende
  Attraaen vaagnede;
i det niende Aar
  den tvang dem alle.
Møerne længtes
  til mørke Skov.
For Skæbnen den unge
  Alvild vil raade.

Hjem kom skarpøjet
  Skytte fra Jagten.
Slagfinn og Egil
  fandt øde Sale,
De gik ud og ind
  og saa sig om.
Mod Øst skred Egil
  efter Alrun,
Slagfinn mod Syd
  efter Svanhvide.

Ene sad Vølund
  i Ulvedale,
hamred det røde Guld
  i den glødende Esse.
Ringenes Led
  til Lænke han føjed,
saadan han vented
  paa den væne
Kvinde, om atter
  hun komme turde.

Behøves et bedre Billede paa den nordiske Kvindes Stilling? Ingen Bebrejdelser — han bare ventede, om

atter »komme hun turde«. Han vidste, hun gik, dreven af en Stemme, hun maatte følge.

Man husker det Raab mod Himlen, da Nora gik fra Helmer!

Vølunds trofaste Venten afmales endmere, hvor han kom hjem en Aften; én af Ringene manglede; strax tænkte han: den lyse Kvinde, Alvild hin unge, er atter kommen!

August Bebel forudsiger, at Socialismen vil stille Kvinden paa hendes rette Plads i Samfundet; men det bliver da saa kun paa den Plads, hun en Gang før har indtaget, saa vel i gotisk som i old-orientalsk og ægyptisk Civilisation. Hvor i Verdens Literatur gives et skønnere Billede paa det helligste Forhold mellem Kvinde og Mand, end hvor Sigurd, ene med Brynhild, i det lueskinnende Slot, beder hende lære sig Visdom. Hun rækker ham Velkomsthornet:

»Hil eder, Aser!
Hil eder, Asynjer!
Hil dig, du hellige Jord!
Giv til os to højbaarne
Ord og Mænds Visdom
og en lægende Haand mens vi lever!«

Her er Profeternes Jubelraab og den kristnes Bøn!

»Sigurd Vølsung«, som William Morris har givet den, burde læses af al Ungdom i Danmark, studeres i vore lærde Skoler som i vore offentlige — fremfor alt burde den være en Del af Undervisningen, hvor Fællesopdragelse finder Sted. Hvordan kan det forklares, at de nordiske unge er saa lidt kendte med det reneste, vort Sprog har givet. Selv de, som kender Oehlenschläger, kender ofte ikke de langt skønnere Sagadigte, rundne fra Kilden i sin Renhed.

Hvor mange, der har fyldt Hjærne og Hjærte med Kærlighedshistorier i moderne Form, kender den skønneste Kærlighedshistorie, noget Folk har ejet: Sangen om Helge og Svava, eller om Helge og Sigrun, de to genfødte.

Sigrun blev fæstet til Hødbrod paa et Kongemøde, men mod sin Vilje, hun havde givet Helge sit Hjærte, før hun nogen Tid saa ham. Hun red nu gennem Luft og Vand for at søge ham og fandt ham hvilende efter Kampen paa Ørnestenen.

Sigrun søgte
  den sejrende Helt;
Helges Haand
  hun drog med sin højre;
hjelmklædt Konge
  med Kys hun hilsed.
Til Kvinden Helges
  Hu sig vendte.

Hun sagde sig elske
  af al sin Sjæl
Sigmunds Søn,
  før hun ham skued.

Scenen efter Helges Død, Mødet mellem hende og den døde Helt, det er alt af den Slags, der uudslettelig vilde grave sig ind i den unges Bevidsthed og holde Pladsen, naar mindre værdifuldt Stof søgte at optage den.

Hvilket herligt psykologisk Billede er ikke Hedin, Helge Hjørvardsøns Broder. Ved Faklers Skin, hvor stortalende Mænd sprang paa Bænkene og gjorde Løfter, den ene æggende den anden, alle æggede af Øl og Mjød, svor han i Hallen, at han vilde eje Svava, den Kvinde, der havde givet hans Broder Troskabsløfte. — Anger og Forfærdelse over hans Daad drev ham af Gaarde. Saa stærkt var hans Troskabsideal, saa ærlig hans Vilje, saa angstbunden hans Tro paa Skæbnens mulige Magt, at der kun stod tilbage for ham at fly af Lande, før han saa Svava for sine Øjne.

Og saa skulde det netop hænde sig, at han paa de vilde Stier mod sydlige Lande stødte paa sin Broder.

Scenen mellem ham og Broderen er noget af det skønneste, Eddaen giver, saa vist som Hedin er den stærkest psykologisk tegnede Skikkelse næst efter Brynhild.

Vi møder Hedin igen, da Helge døende byder Svava Farvel paa Valpladsen. Her beder han hende ægte Hedin efter sin Død, men hun svarer, at hun har svoret aldrig at ægte nogen anden, hvis Helge faldt.

Siger da Hedin, idet han rejser sig for at gaa:

»Kys mig, Svava!
  Ej kommer jeg før
til Roghejm hjem
  og til Rodulsfjælde,

før jeg har hævnet
Hjørvards Søn,
den vakreste Helt,
som var under Solen.« —

Naar Odin vil paa Langfart, gaar han til Frigg og beder om Raad, og drager først bort efter at have faaet hendes Hilsen:

Held til din Rejse.
Held til din Hjemkomst.
Held dig være paa Vej.
Din Kløgt være stærk,
naar du, Slægternes Fader,
skifter Ord med Jætten.

Der er et Billede i Olaf den Helliges Saga, der viser den nordiske Kvindes Stilling, selv efter at Kristendommen var begyndt at trænge ind.

Da Olaf Haraldsøn i Høsten 1014 uventet kom hjem, saa en af Karlene ham, løb ind i Huset, lige op i Stuen, hvor hans Moder Aaste sad med sine Kvinder, og raabte, at Olaf lige paa Timen vilde være i Gaarden. Aaste sprang op, befalede sine Piger at tjælde Salen med nyt Betræk og nye Hynder, sine Karle at strø frisk Straa paa Gulvet, slaa Bordene op og bringe de store Kummer ind. Hun gik til sine Kister og fremtog de Højtidsklæder, hun gemte, for at laane dem til de af Karlene, som ingen havde. Hun sendte da to Karle ud i Bygden at bede de store Bønder til Gæstebud, to ud i Marken med Højtidsklæder til Kong Sigurd Syr, hendes Mand og Olafs Stedfader. De hilste Kongen fra Aaste, at Olaf var kommen og nu maatte han endelig opføre sig som en Konge og hellere ligne Harald Haarfager end sin egen Slægt, Nered Jarl hin Gamle og Rane Spidsnæse, hvor dygtige Husbondmænd de end var. Sigurd syntes ikke om den Forstyrrelse i sit Høstarbejde eller om Hilsnen i det hele, men han fandt det bedst ikke at modsætte sig Aastes Vilje. Han satte sig ned paa Marken, lod Sendebudene afklæde ham og iføre ham den kongelige Højtidsdragt.

Da han lidt efter i Spidsen for hundrede pyntede Karle svingede ind i sin Gaard, red Olaf netop gennem Porten med alle sine Folk. Sigurd bød ham velkommen fra sin Hest, men Aaste gik ned til Sønnen, kyssede ham, bød ham velkommen og bad ham regne alt hvad

hendes var af Land og af Folk for sit at være. Hun besad altsaa selv alt hvad hendes første Husbond. Harald Grænske efterlod hende, mulig tilmed en Arv fra sin rige Fader.

Et lignende Billede af en nordisk Kvinde giver »Beowulf« i Hroðgars Dronning Wealhðéo.

Det var Aften og stort Gilde efter Grændels Drab. Skjalden havde sunget den berømte Sang om Fægtningen ved Finnsburh. »Saugen var sungen, Skjaldens Kvæde. Gammen begyndte, Glæde lød fra Bænkene. Bægerbærerne bar Vin fra Under-Fade. Da kom Wealhðéo gaaende frem under sit gyldne Smykke. Hun gik mod sin Husbond, Hroðgar hin Gamle, med et Bæger i Haanden. Talte da Skjoldungekvinden: »Tag dette Bæger, Vennedrotten min, du Bryder af Skatte, vær glad i Hu, du Mænds Guld-Ven, og tal til Goterne (Beowulfs Folk) med milde Ord! Saadan skal Mand gøre. Vær vennesæl mod Goterne, vær Giver af Skatte. Nær og fjern Fred nu du ejer. Sagt mig har man, at du som din Søn ønsker at beholde den vældige Helt. Héorot er renset, den lyseste af Ring-Sale. Nyd, medens du kan, dine mange Glæder, lad saa tilbage til dine Arvinger Folk og Rige, naar du skal bortfare at se Herrens Herlighed (metodsceaft séon = at se hvad Herren har skabt)«. —
— Saa gik hun hen til Bænken, hvor hendes Sønner og Beowulf sad.

Derefter bringes store Gaver frem til Beowulf: to Armbaand, Rustning og Ringe, det herligste Armbaand, som spurgtes paa Jorden. Et Glædesbulder hørtes. Da stod Wealhðéo frem for Folket og mælede:

»Brug disse Ringe, Beowulf kære,
o Helt, med Held, og bær denne Rustning
fra Folkeskattene. Maatte du trives,
kende dig i Kræfter, og være for disse unge
et Exempel paa Godhed!
Saadan har du faret, at fjernt og nær,
vidt over Jorden, Mænd dig agter,
saa langt som Havet bøjer
sine stormende Vover.
Vær, mens du lever, velsignet, o Ædling,
jeg under dig Rigdom af Heltegaver!
— — — — — —

Her er Høvdinger alle tro mod hverandre,
milde af Hjerte, deres Drot de elsker,
Fred fylder Hallen, Hirden er rede:
Drikkende Helte, gør som jeg byder!«

Saa gik hun til Sæde. Der blev et herligt Gilde. Heltene drak Vinen, tænkte ej paa Skæbnen, glemte hvad der hændtes de mange Hirdmænd før.

Er det underligt, at det blev en gotisk Digter, der, idet han var Talsmand for Individets Ret, ogsaa var det for Kvindens? Det var maaske det eneste, den romansk-gallisk-teutoniske Victor Hugo ikke kunde gøre.

Interessant er det ellers at se en lille Skizze, indlagt i Beowulf, et kort Omrids af en ualmindelig Kvindeskikkelse. Frej ægtede Gerda, — en hæftig, viljestærk Jættekvinde, skønt hendes Rygte just ikke var af de værste. Den vege Hjartvar havde ved sin Side den onde Skuld. Men Dronning þryðo er med faa Ord i »Beowulf« given som en enestaaende Skikkelse. Skøn, men fuld af »skrækkelig Ondskab«, lod hun mangen Gang den Mand, der vovede at se paa hende, lægge i Lænker og bagefter dræbe. »Ikke var det dronningeagtig Skik for en Kvinde at øve, om end hun var skøn.« Men saa blev hun, guldsmykket, givet til Offa, Anglernes Konge, den største blandt Helte, den bedste af de Slægter, der boede ved de to Have; gavmild og tapper, var han æret vide om, styrede sin Odel med Visdom. Fra den Stund da þryðo, følgende sin Faders Bud, kom over de gule Vande til Offas Sal, blev hun bedre, thi hun bar stor Kærlighed til Helteføreren (héold héah-lufan wið hāleða bregon). I Offas Højsæde tilbragte hun Dagene, berømt for sine Gaver. Mænd sad paa Bænkene ved Øllet og talte om, at hun havde forandret sig. En Søn blev givet hende, en Hjælp for sin Fader, vældig i Kampe.

Der er dem, der har ment, at denne Offa mulig var Uffe Vermunds Søn.

Kritikere, som staar udenfor Kendskabet til den oldnordiske Literatur, har betvivlet, at William Morris er realistisk, naar han afmaler Høvdingkvinderne linsmykte, med hvide Hænder, i Hverdagslivet.

Der er ingen Tvivl om, at han har Ret. Digtet »Rig« i Eddaen siger om Moder:

»Husfruen sad
og saa paa sine Arme,

strøg Klædningen glat
 og snørede Ærmer.
Med Hovedtøj hun knejste;
 Paa Barm sad Halssmykket;
langt var Slæbet,
 Særken blaastribet;
Brynet var klarere,
 Brystet var lysere,
Halsen skærere
 end den rene Sne.«

Og dette var dog »Moder« og ikke Jarls Hustru. Moder, som selv bredte den hvide mønstrede Hørdug paa Bordet, satte de tynde Hvedebrød og de sølvbeslagne Skaaler med stegte Fugle og Flæsk samt Vin i Kanden og de kostbare Bægre frem for Gæsten. Ikke engang det gjorde Jarlekvinden selv.

For Resten er Valkyriernes Tilværelse og Gerning det bedste Bevis paa, hvilken Stilling Goterne gav Kvinden i deres Samfund.

Naturens Plads i den angelsaksiske Literatur.

Hvordan var vore Fædres Opfattelse af Naturen og hvilken Plads gav de den i deres Digtekunst?

Mennesket har langsomt voxet sig frem til at udtrykke Menneketanker, Kampe og Længsler gennem Naturbeskrivelser. Alle Folkeslag har i deres Barndom levendegjort Naturen som Bolig for Guder; Stjærner, Vand og Træer, Moder Jorden selv, alt hvad der saas, var den synlige Afbildning af et usynligt Guddomselement. Men ved Hjælp af Naturbeskrivelser at tegne tydeligere Sindsstemninger, Folkekarakterer, den enkelte Karakter, det tilhører senere Tider. Der er i Homer én vidunderlig Undtagelse — om det var et bevidst Forsøg paa at bruge Naturen paa den Maade, er en anden Sag —, Nymfen Kalypsos Ø og Grotte.

I Dante findes det første Spor i Vestens Literatur af en bevidst Søgen efter det dybe Slægtskab mellem Naturen og Mennesket. Chaucer og Milton har kun lidt deraf. Ikke engang Shakespeare; han bruger Naturbeskrivelser for Effektens Skyld, som i »Macbeth« og »Kong Lear«. Selv Walter Scott taler aldrig om Naturen for Naturens egen Skyld, som det, hvori et Menneske

finder sig selv igen, nej, det er en Baggrund for hans Historie, har samme Plads som hans Arkæologi. I Shelleys og Wordsworths Dage finder vi i England de store Natursangere. Er muligvis J. P. Jacobsen den største i Danmark?

Vore Fædre var Billedhuggere i deres ældste Literatur, aldrig Malere.

Bjørnson med sine vidunderlige Naturskildringer — hvem kan nogen Tid blive færdig med at takke ham for hans Fjældklædningsbillede! — er Maler.

Ibsen er Billedhugger — sommetider Stenhugger, huggende overnaturlige Skikkelser ud af Norges Klipper, lige fra den Stund, da Norge i Forbitrelse gjorde sig selv til Sten for hans Torshammer.

Derfor er Bjørnson Norges Vande, Skove, Dale, Sol og Blomster, Ibsen er de Bjærge, der stundom naar op, hvor Menneskeøje ikke kan følge.

Vore Fædre, Billedhuggere som de var, gav liden Plads til Naturen som saadan. Kun Havet, denne Part af deres Jeg, uadskillelig forbunden med deres daglige Dont, vender idelig tilbage i deres Digte. Der findes i Beowulf en Rigdom af Substantiver og Adjektiver tagne fra Havet: seolh-wadu, Sælens Vej, hwales eðel, Hvalens Arvegods, fixes bäð, Fiskens Bad, sund-wudu, Søtræ (Skib), sä-genga, Søgaaer (Skib), sä-lâd, Søvej, sä-lîðen, Søfarer, sä-mêðe, sømødig (træt af Rejsen), brim-ceald, søkold (i Stedet for det senere: iskold), mere-torht, søklart, mere-smylt, sø-roligt, og saa fremdeles.

Hvor Naturen er tagen med som en Del af Beskrivelsen, er det dens Vildhed og Voldsomhed, der afmales. Naturen er brugt ikke mere virkningsfuldt i »Kong Lear«, end den gamle Skjald har brugt den i »Beowulf«. Der tales om den Landstrækning, hvor Grændel boede, den vældige Markgænger, han, som bevogtede de vilde Højder, Moser og bundløse Sumpe; Jætternes Hjemstavn blev varet af denne usalige Aand, siden Skaberen havde banlyst dem dertil. Den evige Gud havde hævnet Abel paa Kains Slægt. (Øjensynlig indskudt af den kristne Nedskriver; det mærkelige i, at Kains Slægt blev jaget op i et nordisk Morads, faldt dem aldrig ind; de var slet ikke smaalige!)

I den Slægt fremstod frygtelige Uhyrer, Jætter,

Alfer, Søuhyrer, store Kæmper, som stod op imod Gud: men han gengældte dem det.

I Hroðgars Beskrivelse til Beowulf stiger Landskabet i Uhygge. Han ved det ikke af egen Erfaring, men hans Folk, Raadgiverne i hans Hal, har fortalt ham om det forfærdelige. De siger, at der er to, der gaar over Markerne; saa vidt det er dem muligt at se, er den ene af dem i Kvindeskikkelse, den anden lig en Mand, men større end nogen anden: de kender ingen Fader, de ved ikke, om der før dem var nogen til af de mørke Aander. Taageland, Ulvehøje, stormomsuste Næs, vilde Sumpe, stejle Stier, hvor Bjergstrømme styrter ned under Næsset, ned i Jorden, saadan er deres Bolig. Og den er kun en Mils Mærke fra hvor Havet staar, derover luder frostbidte Træer, med faste Rødder bøjer de sig over Vandet, og der ser man om Natten et gyseligt Under: Ild lyser over Vandet. Intet, som lever i Menneskeverdenen, har traadt paa den Grund. Selv Hjorten vil, jaget til Døde af Hunde, opgive sit Liv, før den vil gemme sit Hoved inden disse Grænser. Vandet løfter sig mørkt mod Himlen, naar Stormen rejser sig i Raseri; Luften formørkes, Himlene græder! —

Kan nogen Tids Literatur vise noget stærkere? Den eneste Naturstræng de ejede, den forstod de at spille paa.

Det eneste Sted, hvor jeg har fundet en lignende Beskrivelse, er i Alexander Tolstois »Fyrst Serebryani«. Det hedder om Hedningepølen: »Selv ved Middagstid ruger en mørk Hemmelighedsfuldhed over denne Sump; Store Træer uden nedre Grene rejser sig fra sorte, mudrede Vande. De spejler sig deri som i et taaget Spejl, de antager Skikkelser, lig vanskabte Mennesker, lig overnaturlige Dyr. En sort Ravn flyver over Trætoppene, dens uhyggelige Skrig genlyder i Stilheden. — — Alt som Mørket falder tættere, høres en lydeligere Summen af Insekter. Stemmer høres, der synes at flyde sammen til en vedvarende Lyd, hvortil Øret omsider vænnes og gennem hvilken man endelig skelner en Ugles fjærne Luden. Endnu tættere falder Mørket; alle Genstande mister deres oprindelige Form og faar nye Omrids. Vandet, Træernes Grene, Striber af Taage, alt smelter sammen til et Hele. Former og Lyd blandes og flygter fra al menneskelig Kendsel. Hedningepølen bliver urene Aanders Skjulested.«

Samme Bog kan, bedre end nogen jeg kender, tjene til Exempel paa Naturelementets Plads i en Digtnings kunstneriske Hele.

Ruslands endeløse Sletter er beskrevne fra en Dæmringstime, medens Taagen hvidner; tilsidst ses Steppen langt borte med en skinnende Sølvglans. »O, mit Land, du mit Fødeland! Det er faldet i min Lod at gennemstrejfe disse brede Flader paa saadan en Aften — — saadan Ynde, saadan Tungsind, saadanne Tanker om Fortiden, saadanne Drømme om Fremtiden!

Det er godt, ja det er godt at ride om Aftenen gennem ubeboede Flader, gennem en Skov, over en Mark, at lade Tømmen falde og synke hen i Tanker, medens man ser op mod Stjernerne. —

Maksim red en Morgen over Sletterne efter et Uvejr. Regndraaberne randt fra Træerne og dryppede paa de brede Blade. Smaa Fugle sprang om og kvidrede i det grønne; Spætter hamrede paa de tørre Stammer og Egenes Toppe blev forgyldte af den opgaaende Sol. Hesten traadte fast. Maksims Fødeland laa aabent for ham, glad kunde han aande i dets aabne Flader, men Tungsind havde fyldt hans Hjærte, det altopvældende russiske Tungsind.

Han begyndte paa en dvælende Sang. Underfulde er Ruslands sjælfulde Sange! Ordene er intet, de er simpelthen en Protest; ikke i Ord, men i Toner er udtrykt dyb, grænseløs Følelse.

Han sang om gylden Frihed, om den fugtige Moder Egeskov. Han befalede sin Hest at bære ham til et fjernt og fremmed Land, der tørres uden Vind og køles uden Frost.« —

Dette er den Art Naturbeskrivelse, der hører nyere Tider til. Det er interessant at se, hvordan der intet nyt er under Solen.

Swedenborg siger om de Aander, der er i Helvede (i »Himlen og Helvede«): de bebor Steder, hvis Sjæl de er, Moradser, Sumpe, uigennemtrængelige Skove, Huler, øde Ørkner, forkullede og ødelagte Byer. —

Ud af Naturen tog vore Fædre et af de vigtigste Led i deres Gudelære: et Verdenstræ.

Charles Frances Keary siger, at Ygdrasilmyten, saa vel som Valkyriemyten, begge er »grundig teutoniske«. Sydens Folkeslag elskede Træer, Odysseus mindede sin

Hustru om, hvordan han havde bygget deres Kammer om et Træ, poleret og udskaaret Stammen til en Sengepost. Druidernes Religion og de store Ege var nær forbundne i Keltens Tanke. Men hvor naturligt, at Kærligheden til Træer voxede, jo længere man kom Nord paa: som Blomster og Buske svandt i Farvepragt og Størrelse, blev Træer tilbage, Husly og Vintervarme i kolde Vintre, Baade og Redskaber for et Folk, der ikke kunde falde tilbage paa Naturen alene for deres Næring.

Myten om et Verdenstræ, Ygdrasils Ask, aander vore Fædres ustandselige Søgen, den, Ruskin kaldte »Sorg«. Livets Dobbelthed er her igen, thi den kom de aldrig fra. Liv og Død stredes om det Træ, men skønt Nidhug gnavede dets Rødder, Egern og Ged dets Blade, saa var dog Livet stærkest. De hellige Kvinder, Nornerne, stænkede det hver Morgen med Vand fra Urd-Vældet, og Ygdrasil forblev evigt ungt. Det var tillige et Billede paa deres Stræben efter Enhed, gennem dette ene Træ forenedes alle ni Verdner.

Der er Kritikere, der siger, at de sidste Vers af »Vølvens Spaadom« i den ældre Edda sandsynligvis føjedes til af den kristne Nedskriver.

»Da kommer den rige,
  naar der mødes til Doms.
Fra oven han kommer,
  for alt han raader.
Domsord han siger.
  Strid han jævner,
giver hellige Love,
  som holdes skulde.«

Dette Vers undrer ikke mig nær saa meget som Linjen: »Alt ondt bliver bedre«. Men det er mig umuligt at fatte, hvorfor noget deraf skulde antages at være kristeligt, hvis ved »kristeligt« forstaas Tanker, der først fik Tilværelse med eller efter Kristus.

Det hele er saa fuldstændig i Overensstemmelse med det Folks Tankegang, der sagde:

»Balder kommer«.

Man skulde tro, hin Abrahams Salme én Gang for alle vilde forhindre Folk fra at tale om de store Livssyner som særlig kristelige.

At det just blev en Ask, var mærkeligt nok, siden

Egen var Offertræet og den lyse Lind blev Folkesangens Træ. Det kan mulig pege ét ud af Landene, hvor denne Myte har faaet sin endelige Form.

Men hvor dejligt, at et Træ stod skyggende over deres Guder! — — Da vi var smaa, var det Blomster; de fleste af os vil vist sige, at som vi blev ældre, blev det Træer.

Ingen kan lægge »Niels Lyhne« fra sig uden at mindes det Sted, hvor han græder op imod et Træ.

Der er Træer, der har hjulpet, hvor ingen Menneskesjæl kunde hjælpe. Den Digter, der har sunget Træets Ode, mere end nogen anden, er Sidney Lanier, Amerikas J. P. Jacobsen og dets eneste fuldendte Lyriker. Det vil sige: J. P. Jacobsen i Farvepragt, i Inderlighed, i fuldstændig Given-sig-hen; men en uendelig positiv Natur. Han døde af Brystsyge for et Par Aar siden, ellers vilde Verden, hvor døv den saa er, være nødt til at vide, at der én Gang fødtes en stor Lyriker hinsides Atlanterhavet. Han døde ikke Døden, den vanskelige Død — han gik ind til Frêan wære, til Livskongens Varetægt.

Fortæl mig, du dyre, haardbarkede, mandlignende Træ,
som mine Arme i Mørket omfavner, ved du,
fra hvad Kilde de Taarer kommer, som falder ved din Fod.
Sikkerlig kommer de ej fra Forstanden, men fra dybere,
bundløse Dybder,
det er ikke Forstanden, som græder.
Hvad Hilsens Logik er der vel
mellem underfuldt dejlige Træer og saa Regnen fra Øjet?

Saadan synger han i »Hymns of Marshes«.

I et Folks Sprog læses dets lønligste Tanke, hvert Ord er født ud af et Hjærteslag.

En lille Dreng vilde lave en Svinesti af sine Sten. Han havde aldrig hørt Ordet, saa raabte han til sin Moder, som kom forbi: »Moder, jeg er ved at lave en »Gris kan ikke komme ud«!

I hvilken Tilfredshed fik hans Tanker ikke Ro, da han hørte, at det kunde man kalde en Svinesti!

Saadan har de første Slægter maattet arbejde.

Vore Fædre bragte med sig en Sprogrod fra Sanskrit: »lub«. Max Müller giver den i vore Ord, der kun ufuldstændigt dækker den, som: begære, ønske; være levende er maaske bedre. Da de stod i Europas Skove og saá

paa de Træer, der skulde være Livsbetingelsen for dem, kom det Ord til dem og de sagde: Løv, leaf, Laub. Den Stamme lignede en Mandsskikkelse, saa kaldte de siden det menneskelige Legeme Leib; Brød, der blev dem det vigtigste til Livets Ophold, kaldte de Laib, loaf, Leve. Sammen med at leve, leben, lîfan, blev Livets stærkeste Yttring, at elske, kaldt: lieben, lufian. Det bedste, man kan give til et Menneske, Ros: Lov, loben. Tro, moderne Tysk Glaube, var i Angelsaksisk ge-lêafa; hvorfra kom da vort Tro, kan det være muligt andet, end at det maa staa i Forbindelse med Træ? At fare med Livets Hurtighed blev: at løbe, laufen. At tillade, lade, give Lov: lîefan.

Saa staar da Træet midt i Livet.

Den gotiske Kærlighed til Kundskab.

Noget af det mest rørende i hele den oldnordiske Literatur er Fædrenes Kærlighed til Kundskab, deres Længsel efter at vide noget.

Lige fra de Dage, da Odin red til Mimer over Hav og Land og Ild efter en Drik af Visdoms Kildevæld, da Sigurd bad Brynhild: »Lær mig Visdom, fortæl mig om Verdener«, og til ind i Middelalderen, da Nordboer, Islændere, vandrede til Fods fra Højskole til Højskole i Sydens Lande for at finde den bedste Lærer — ikke Bøger, men Mænd —, altid søgende Viden! Runerne er i deres Literatur Tegnet for denne Søgen.

»En Draabe kun fra Kilden, hvor først den udsprang« — og »Skal jeg da aldrig, aldrig naa over de høje Fjælde!« er Genlyd fra svundne Tider. Ingen Sjæl midt i Nutidens Dannelse kan have følt det tydeligere, end de følte det den Gang, at et Menneskeliv slaar kun til for en eneste Draabe af det Videns Hav, der uudtømmeligt ligger for os. — — Saa fortælle de da om, hvordan Odin fik Visdom og lærte Runer:

Jeg véd, at jeg hang
   alene paa Træet
gennem stormfulde
   Nætter ni;
saaret af Spyd,
   ofret til Odin,

ofrende mig selv til mig selv,
højt oppe i Træet
hvorom ingen véd,
fra hvad Rod det randt.

Ej Brød de mig rakte,
ej Horn de mig bød.
Nedad jeg spejded,
og Runer jeg nemmed,
raabende jeg nemmed;
saa faldt jeg ned.

Dette er Kristus paa Korset — den højeste Sandhed fundet gennem den største Lidelse. Ørknen gik altid forud for Profetens Gerning. —

Disse Mennesker, der ingen Veje saa aabnede for sig, ad hvilke de kunde forklare Naturen, følte uvilkaarligt Livets Kræfter lige saa stærkt som vi; hvad vi kalder Fysik og Kemi, Elektricitet, Hypnotisme, Magnetisme, det anede de, men de løb uafbrudt Panden imod Muren.

Saa slog de det hele sammen og sagde: »Runer«. — De havde ellers en eneste Aabning i Muren, det var Astrologi.

Kom de fra de Lande, hvor Astronomi og Aritmetik fødtes, fra de Folk, hvis Præster viste Alexander den Store 1900 Aars Regnskaber over Stjærnernes Gang, hvorigennem de havde læst den Højestes Love, saa har vore Fædre i deres Jagt- og Krigsliv glemt det, og Nordens mørke Himmel bragte det ikke tilbage. Hvad de havde af taagede Forestillinger om Himmellegemerne, blev bevaret i Astrologien, fordi denne stod i Forbindelse med deres Tro. Vi mener, at vi véd mere end vore Fædre nogle Slægtled tilbage; de derimod forstod gennem Overleveringer, at Fædrene vidste mere end de, derfor tilbad de deres Fædre. Da de i England sad ved »Exodus« og skulde give den kristelig-latinske Digtning paa Angelsaksisk, kom de til, hvor de skulde fortælle, hvordan Gud igennem Moses aabenbarede sit Navn for Folket. Det var dem en haard Sag at komme over, at Gud her for første Gang aabenbarede sig og til dette Folk mere end til alle andre, saa gav de samtidig en Hyldest til de gamle Slægter for ikke at foragte dem:

— »og hans eget Navn,
som gamle Slægters Børn før ikke kendte,
Fædrenes vise Slægt, endda de vidste meget.«

Hvad Carlyle kalder Heltetilbedelsen havde faste Rødder i vore Fædres Livsopfattelse. Med undrende Glæde, uden Spor af Misundelse, med Barnets ubegrænsede Vilje til at anerkende og modtage, gav de sig hen til deres store Mænd og Kvinder. Samlede sig i Kreds om dem, lyttende, bifaldende, medens de levede, slog Kreds om deres Minde efter deres Henfart.

Jeg ved ingen Digter, der har gengivet dette Forhold mellem Folket og dets Høvdinger, som Walter Scott.

»Hail to the chief who in triumph advances
Honored and blessed be the evergreen pine! —
— — — — — — —
There breathes not clansman of his line
But would have given his life for thine.« —
— — — — — — —
»Hil den Høvding, som sejrende melder sit Komme,
æret og signet den grønklædte Gran over Folket!
— — — — — — —
Der aander ej Skud af din ældgamle Stamme,
som ikke med Glæde for dig gik i Døden.« —

Den Hyldest og Kærlighed, der viedes Grundtvig, var Genstand for megen Latterliggørelse fra deres Side, der ikke fattede Grundtvigs Storhed — den danske Gøren-Nar havde i mange Aar tilstrækkeligt Stof. Men Historien siger, at saadan blev Odin modtaget hver Gang han kom igen. Folket fandt sig selv i ham. Det var derfor kun et Bevis paa, at det danske Folk ikke var aldeles vanslægtet fra sine Fædre, naar Grundtvig mødte slig Hyldest hos en Del af det.

Ikke at vor Tid er blottet for den Følelse, Carlyle kaldte Heltetilbedelse hos vore Fædre, den findes dybt i enhver af os; vort Liv er en Søgen efter den abstrakte Storhed og Godhed levendegjort i Mennesker. Den Dag dette dør i os, er vi færdige med Livet og ubrugelige hernede. Der maa da en ny Fjeder i Maskinen. — Heller ikke er denne Følelse uddød i Nationer. »Frankrig tror paa Udødelighed, fordi Victor Hugo var en Mand.« Man maa beklage det Menneske, der ikke kan fatte, at Theo-

phile Gautier længe sad paa Victor Hugos Trappe og først efter tre Gange at være gaaet op til hans Dør og tilbage igen tog Mod til sig og ringede. Der er den Forskel, at naar det en Gang var et Folk, der saà Gud i et Menneske, saa er det nu en Verden. Tolstoi bliver troet paa af Verden.

Naar de nu tilbad deres store Mænd, som de gjorde, hvad betød da ikke Ordets Magt for dette Folk, Ordet, hvorigennem de kunde forherlige dem, og hvad maatte da ikke det skrevne Ord betyde, ved hvilket de kunde bevare Mindet om dem gennem mange Slægtled! Intet Under, at Runer fik deres første Betydning paa Mindestene.

Ordet, det levende og det skrevne, har haft større Betydning for de gotiske Folk end for de mange andre, fordi det var det eneste Middel, hvorigennem de udtrykte sig. Det samme var Tilfældet med Jøderne og Kelterne — store Civilisationsperioder, byggede paa Ord og Musik alene.

Selv saa langt tilbage som i det andet store asiatiske Monarki, det assyriske, er Folkets Historie, dets Skikke, Tro, daglige Dont, til de mindste Enkeltheder bevarede i Billeder. Stenene i deres Templer og Paladser fortæller alt, som om vi levede hos dem. Vore Fædre var ukendte med Malerkunst, Billedhuggerkunst, kendte ikke engang til en Bygningskunst, der kunde staa som blivende Vidnesbyrd.

Ikke at deres Bygningskunst, saadan som de besad den, slet intet sagde; de sodtilrøgede Bjælkelofter, Tagene smykkede med Hjortetakker, de svære Døre, Højsædestøtterne udskaarne med Odins og Tors Hoveder, det hele sagde: et Hjem. Ikke offentlige Bygninger, men Hjem byggede disse Enkeltmandsfolk.

Men Ordets Kunst, den, der var den første og bliver den sidste, den, der er den største af alle Kunster, den var deres.

Hvem gaar vel om og sørger, fordi man ikke er Maler, Billedhugger eller Musiker? Men gives der en levende Sjæl, der har noget at skulle have sagt, som ikke har lidt, har ønsket at kunne sprænge alle Ord, at kunne kaste sine Tanker ud uden Lænker, at kunne kongelig befale over Ord, som Heinrich Heine kunde! —

Saa brugte de da Ordets Kunst, saa at den erstattede dem, hvad de manglede. Fortællingen om Olaf Harald-

søns Hjemkomst, de to Afdelinger Ryttere mødende hverandre med flyvende Faner og Aaste udenfor Huset, viser, hvor de ønskede at male den Scene med Ord i Mangel af Farver. Njáls Saga beskriver Skarphedin lige til hans fremstaaende Tænder og Maaden, hvorpaa han kom ind i en Stue.

Hvad maa det ikke have betydet for Ordets Folk, da det langsomt dagedes for dem, at Mand kunde ikke alene møde Mand gennem Ordet fra hans Mund, men i Sten, paa Metal kunde Tanker holdes fast, saa at en Sjæl kunde tale til andre, Hundreder af Aar efter at have forladt denne Verden! Intet Under, at noget saa ufatteligt skulde læres gennem ni Dages Korsfæstelse! — — Saa gik hos dem alt det største og ubegribeligste ind under Ordet »Runer«. »Den brændende Viljes Evne«, den, der flytter Bjærge og bøjer andre Viljer, den gaar frem igennem Runer. Naar det uhørte sker, naar et Menneske med ét bryder ud fra den slagne Vej, begaar en Handling, vælger en Vej, hans forrige Liv tilsyneladende aldrig har spaaet om, da er det gennem Runernes Magt. Naar de bedste maatte falde, da var det, fordi ramme Runer ristedes imod dem.

Runer og Galder, saa nær forbundne — de betød baade godt og ondt, al Aandens Magt.

Hvor talende, at Runer fra sit Udspring var forbundne med Træer. Kvistruner — run — rinnan, at rende, løbe. Man svingede Grene af hellige Træer saa hurtigt som muligt, slap dem ned med ét, og læste saa af de Tegn, der fremkom i Sandet.

Den gotiske Kærlighed til Handling.

Vore gotiske Fædre er der bleven gjort stor Uret af de fleste Historieskrivere, navnlig de ikke-nordiske. De er blevne afmalede som Folk, der elskede Blodsudgydelse. Historikeren har set paa det Kampliv, der var en unægtelig Kendsgerning, men han har ikke spurgt sig selv, hvad Grunden var dertil, for han har ikke studeret deres Liv i sin Helhed. De kendte ikke Kunst eller Videnskab, liden Industri, liden Agerdyrkning, ingen Handel, ingen Bygningskunst; men hverken Ægypterne, da de rejste Monumenter for Evigheden, eller Grækerne, da de i Marmor lovpriste Jordens Skønhed, har ejet en mere

brændende Trang til at leve ud over Hverdagslivets Døgndaad, til at overgaa hverandre, til at blive de største.

Man kunde sige: det maa have været en Mangel i Nordboernes Karakter, hvorfor kunde de ikke lige saa godt som andre Folkeslag finde en bedre Maade at udtrykke sig paa? Men det er og bliver sandt hvad Buckle sagde, at Natur og Klima sætter sit Præg paa Civilisationen, og Udviklingen maatte nødvendigt voxe langt langsommere i Norden end i Syden.

Saa blev der da for dem kun tilbage at udmærke sig Mand mod Mand; at den ene af Parterne betalte med Livet, hvad havde det at sige? Døden var ingen bange for, og Saar blev vel helede, hvis de ikke var til Døden. Deres Kærlighed til Kamp betød: Kærlighed til Handling.

»En lang, en sygelig Drømmevej,
derom Alfader, jeg beder ej;
lad Livet være saa kort det vil,
naar bare Farten gaar lystigt til.«

Carl Bagger taler her, som de gamle Fædre vilde have talt. Ganske paa samme Maade forklarer Walter Scott Højlændernes Kampkærlighed.

»T'were worth ten years of peaceful life,
One glance at the array!«

»Det vilde være værd ti Aar af et fredeligt Liv,
bare et Blik paa denne Skare!

Naar de nordiske Kæmper ved Juletid lagde deres Skibe til Land, samledes fra Borg til Borg og i de lange Aftner fremviste for undrende Venner de kostelig vævede Tøjer, udhamrede Smykker, Vaaben og Ringe, som talte om en fremmed Industri, da var det ikke selve Besiddelsen af Kostbarhederne, der frydede dem, de gav ofte det halve hen til Venner, før de skiltes; nej, de viste gennem disse Skatte, at de havde foretaget sig noget og ikke sovet i fremmed Land.

Selve Fredsidealet som det kommende fremtidige forstod de bedste af Fædrene godt; Balder-Myten og Frode Fredegods Saga tyder herpaa. Der er derfor ingen Grund til at mene, at de sidste Vers af Vøluspaa ikke kunne være hedenske.

Beowulf, det ældgamle hedenske Digt, viser det

samme. Da de sang deres Sørgekvad om Beowulfs Baal, var det ikke hans Kampe de mindedes, men hans Karakter:

»Kvad de, at han var en Verdens Konge,
  mildest mod Mænd og mest vennesæl,
trofast blandt Venner og ærekær.«

Der er Karakterskildringer i dette Digt, der tydeligt viser vore Fædres etiske Livsopfattelse, deres Alvor, deres Samvittighedsfuldhed, deres Troskab mod Venner.

Beowulf havde slaget baade Grændel og Grændels Moder, han havde frelst de danske fra Landeplagen, hans Gerning blandt dem var til Ende, og han vilde nu hjem til sin Morbroder Hygelâc, den gotiske Konge. Saa gik han da frem for den gamle Hroðgar for at sige ham Farvel.

Beowulf mælede, Ecgþeowes Søn:

»Nu vi Søfarere, i Langfart komne,
  vil dig sige, at vi ønsker
Hygelâc at søge. Vel du os beværted,
  Gaver skænked, godt os undte;
hvis paa Jorden, du Folkehersker,
  jeg mer kan gøre din Hu at fryde,
end alt jeg gjorde, da er jeg rede.
Skulde jeg spørge over Vovens Veje,
  at Trængsel dig trued, Fjender dig trængte,
tusinde Svende jeg da dig bringer,
  Helte til Hjælpere. Jeg ved om Hygelâc,
Goternes Herre, ung som han er,
  hin Folkefyrste, han vil mig fromme
med Dom og Daad, at jeg kan drage
  med Spyd og Skjolde, med Svendes Skare,
ifald det trænges. Og hvis den Ætling,
  den unge Hrêdric, til Gotekongen
at drage ønsker, da skal han Venner
  ved Hoffet vinde; thi den, som selv
er højsindet baaren, han faar og Venner
  blandt fjærne Folk.«

Hroðgar mælede, saa han svarede:

»Disse Ordkvæder Visdoms Herre
  i Sind dig sendte. Ej hørte jeg bedre

saa ung en Ædling paa Jorden tale.
Stærk i Sinde, af Hu højmodig
og vís i Tale du, Beowulf, er.
Vist jeg tænker, at om ske det skulde,
om Sygdom eller Spyd skulde Hygelâc dræbe,
ej bedre Konge Sø-Goter kunde
iblandt sig kaare, end om du vilde
for Riget raade. Saa har jeg elsket dig,
Beowulf kære, saa har du handlet,
at mellem Goter og Spyd-Daner
Fred og Fromme skal ene raade,
den gamle Strid skal ej mere mindes.
Medens jeg raader de vide Riger,
skal Daner og Goter om Skatte og Goder
enige være; glade de mødes
paa Havets Veje, Hilsen giver
og sammen offrer. Saa skal de stande
mod Ven og mod Fjende
fast tilsammen, som en Gang de gjorde.«

Altsaa ikke alene, at de bedste blandt Fædrene fattede Fredens Betydning, men de forstod ogsaa hvad Værdi der var i Sammenslutning.

Kyssed da Kongen den unge Ædling,
Skjoldungefyrsten Høvdingen hilsed,
tog ham om Halsen, Taarerne kom
til den gamle Drot; dog haabede begge
atter at mødes til Gammen i Hal.
Saa kær var han bleven den unge Ædling,
at Sjælen i Brystet ham smerted saare,
han ønsked ene, at han ham kunde
med Hjærtebaand binde, som Søn ham holde.

Om dette Digt siger P. V. N. Meyers i sin »Outlines of Medieval and Modern History«, en Bog, der er brugt i en Mængde af Amerikas Højskoler: »Hver Sætning røber et vildt Folkeslags Kærlighed til simpel Raahed og brutal Slagtning.« Han har vel sagtens aldrig læst Digtet igennem. Han citerer et Par Sætninger fra Kampen mellem Beowulf og Grændel, men glemmer, at Voldsomheden er paa sin naturlige Plads, hvor der kæmpes med et Uhyre. —

Da Hygelâc døde, gik det, som den gamle Hroðgar forudsagde, Dronning Hygd tilbød Beowulf Højsæde og

Rige, hun var bange, at Sønnen, der endnu var Barn, ikke kunde holde Riget sammen. Men Beowulf vilde ikke benytte sig heraf. Ikke skulde det kongeløse Folk finde, at han paa nogen Maade vilde være Herre over den unge Konge eller vælge Riget som sit. Han blev hans Formynder og Raadgiver, lærte ham med Ære, til han blev ældre og selv stod for Styret.

Siden, da den unge Konge faldt, blev Beowulf kaaret til Konge, det var en god Konge (þät wäs gôd cyning).

Da Beowulf som ældgammel Mand gik imod Ilddragen, der ødede hans Land, sagde Wiglâf, hans Brodersøn og mest betroede Kæmpe, til de andre, der stod udenfor Dragens Hule: »Jeg husker nok, naar vi drak hans Mjød, naar vi svor vor Konge i Gildesalen, da han gav os Ringe, at vi vilde gengælde alle hans Gaver, hvis nogen Sinde han behøved vort Sværd og Skjold. — — Nu er den Dag kommen, da vor Manddrot Mænd behøver, gode Kæmper; lad os da gaa at hjælpe vor Fører, er det end imod Ild og Lue. Gud véd om mig, at jeg langt hellere lader Luen favne mit Legeme sammen med min Guld-Giver.« Saa vadede han gennem Røgen. —

Samme Tone lyder i Slaget ved Brunnanburh: »Vi lovede ved Bægeres Klang, da ingen Fare var paa Færde, skal vi nu svige Løfter!« —

Man tænker paa Norge og Ibsen og 1864.

— — — — — — — —

Engelske Kritikere fortæller, at Grundtvig kunde udenad paa Angelsaksisk hver Linie af Beowulf. Jeg har elsket ham mere for hans Kærlighed til dette Digt end for noget andet, han har sagt eller gjort; hele hans Personlighed taler ud derfra.

Du Høvding i Nord, om du nu kunde se dig om derhjemme, du vilde tage hvad der var dit og gaa saa langt op i Norge, som du kunde komme! —

— — — — — — — —

Beowulf og Eddaen i deres historiske Sammenhæng, i deres etiske Betydning, som et Led af den Tro, hvori vi maa leve, hvis vort Liv hernede ikke skal kasseres og leves om igen, burde studeres ved vore Højskoler og vore lærde Skoler med lige Alvor. Om det nu blev indført som Literaturarbejde i Folkeskolerne i 13—14 Aars Alderen — et andet Danmark vilde opstaa i en kommende Slægt. — Den fornemme Værdighed, den usigelig positive

Overbevisning, der bærer dette Digt, vilde gøre sin Virkning. Det literære Krav, baade i Retning af Novellers, Sanges, Teatrets Karakter, vilde præges deraf. — —

Naar man ikke vil begynde fra Begyndelsen, faar man aldrig en Ting at se i sin rette Sammenhæng, Middelalderens Folkesange og Sagn, der, betegnende nok, har Navnet Svend Grundtvig knyttet til sig, forstaas kun ret af den, der kender hvad der gik forud.

Et Barns Betydning hos vore Fædre.

Den gamle Literatur, som viser os Fædrenes Heltedyrkelse og Kvindeagtelse, viser os ogsaa deres højtidelige Glæde, naar en Søn blev dem givet til at føre Slægten videre. De troede paa, at til bestemte Tider blev stærkere Sjæle sendte til Jorden som Hjælp til de mange, de troede paa Folkefrelsere, og hvad var rimeligere, end at Folkefrelsere kom i en Slægt, der levede for det højeste.

William Morris fortæller om Sigmund Vølsung: Alle hans Sønner var faldne om ham, selv laa han dødelig saaret med Hovedet i Hjørdis' Skød, den unge Hustru, han nogle Uger forud havde ægtet. Han saa hende græde og bad hende trøste sig: »En Søn skal fødes til os to, han skal huske alt, hvad jeg har glemt, og fuldføre alt, hvad jeg lod ugjort.«

Hun gik gennem fremmede Lande, til hun kom til Kong Alfs Borg, en fremmed Konge, men han hørte, hun var Sigmunds Enke.

Der dvælede hun, æret og værnet som en Dronning. Kongen, hele Folket, ventede Tiden ud, om mulig den Velsignelse skulde vederfares dette Land, at en Søn af Sigmund skulde blive født inden dets Grænser. Da Tiden kom og Barnet var en Søn, blev det løftet paa Skjolde og baaret for Kong Alfs Højsæde — og »Festhallens gamle Bjælker rystede ved Jarlernes Raab«.

Det kan man kalde praktisk Kristendom. Bring det frem i en Skole og lad Børnene gaa hjem med det Indtryk, at lidet véd de af, om der i deres lave Stue sidder et lille Barn bestemt til at være en Hjælper for mange, eller om det muligt er i dem selv, en saadan findes.

Der findes i den nyeste Literatur et rørende Billede af Glæden over et Barn, i Hall Canes »The Deemster«, en Fortælling fra Øen Man — Fortælling kan man knap sige, han fortæller ikke, han maler med Ild og Lue.

Thorkil Mylrea, den haarde Mand, der aldrig gav en fattig en Bid Brød, aldrig smilte i sit Hjem, levede omsider den Dag, da et Mandbarn blev født i hans Hus. Den Dag gik han om med et venligt Ord. Huset stod aabent, Mad og Drikke flød til hele Nabolaget. De gamle Kvinder begyndte næsten at blive bange.

Det er rørende at se Beowulfs Sorg selv i hans Dødsstund over aldrig at have ejet en Søn. Han vidste grant, at han havde levet den sidste Stund af Jordelivets Glæder, ledet var nu Dagenes Tal, Døden var nær.

»Nu vilde jeg give min Rustning til min Søn, hvis en saadan var bleven mig givet, en Arving efter mig. — — — Jeg har købt disse Skatte for mit Folk, betalt dem med mit Liv; sørg I nu for Folkets bedste; jeg kan ej dvæle længer. Byd dem at bygge en Høj efter Baalfærden, nær ved Næsset; den skal rejse sig højt paa Hrones Næs som et Minde blandt mit Folk. Søfarere skal kalde det Beowulfs Bjerg, de, som driver Skibene vidt over Havet! Tog da den storsindede Konge den gyldne Ring af sin Hals, gav den til Wiglâf, den unge Kæmpe, gav ham den guldsmykte Hjelm, Smykket og Brynjen, bad ham bruge dem vel: Du er den sidste af vort Kuld og Køn, af Vægmundingslægten; Skæbnen har bortkaldt dem alle, Jarlerne blev kaldte til Herrens Herlighed: jeg maa efter dem.«

Venskabs Betydning for vore Fædre.

Der er et mærkeligt enestaaende lille Billede lagt ind i Beowulf, i digterisk Drømmen, i fin Lyrik lyser det mod det episke Digts alvorlige Baggrund.

Grunden til Beowulfs Død var, at han gik i Kamp mod Ilddragen. En af Beowulfs Mænd gik en Dag gennem en ensom Egn af Landet. Han kom til en Hule nær Havet, gik derhen og saa en sovende Drage, der hvilede paa en Hob Kostbarheder. Han listede sig derhen, tog et Guldbæger nær Dragens Hoved, løb til Beowulf med det og fortalte ham det hele, samt bad ham beskytte sig, hvis Dragen blev vred.

Imidlertid vaagnede Dragen, snusede om sig, lugtede Menneskefjed nær sit Hoved og mærkede, at Bægeret var taget.

I sin Forbitrelse fløj den da med Ildsluer ud af

Gabet hver Nat over Land og By, ødelæggende alt paa sin Vej. Da bestemte Beowulf at vove Livet for sit Folk.

Men hvordan var alle disse Skatte komne der?

Tre Hundrede Aar før Beowulfs Dage levede der en mægtig Konge med sine Høvdinger. En stor Krig, en Folkebane, tog dem alle bort, han alene blev tilbage med store Skatte af dyre Smykker. Vennesyg blev han, ønskede at Livet maatte lide, at han ikke mere skulde leve at se disse Skatte. Stod der et Bjerg paa Vangen, nær ved Vandets Bølger, derind bar da Ringenes Vogter de tunge Skatte af hamret Guld, kvad med faa Ord: Bevar nu, du Jord, Jarlernes Skatte, da Høvdingen ej længer formaar det. Ud fra dit Skød blev det én Gang draget. Valdøden har taget Vennerne mine; de, som ejede Glæde i Hallen, er alle bortdragne. Ingen vejer Sværdet, ingen løfter det dyre Drikkekar, det gyldne Bæger! De ædle veg til andre Boliger. Skal nu de haarde Hjælme, gyldentoppede, ruste og smuldre! Aldrig skal Brynjerne bringes paa Valpladsen, baarne af Helte! Harpen nu tier, ej Høgen sig svinger glad gennem Hallen, ej Hestene stamper med Hov i Borggaarden! Døden har sendt dem alle af Lande! — Saa han klagede Nætter og Dage, til Dødens Bølger rørte hans Hjærte.

Kom da en Drage flyvende over Lande, en gammel Nattefjende, af dem, som brændende søger Bjærgene, en nøgen Drabsdrage. Folkene saa ham vide om Lande. Fandt han da Skattehulen staaende aaben; der han byggede under Jorden, varede det hedenske Guld gennem tre Hundrede Aar. —

Vi ser her en Høvding, der døde, fordi han ikke kunde leve uden Venner.

Venskab mellem Mand og Mand betød mere for Nordboerne end for de fleste andre Folkefærd. Højt som de elskede deres Kvinder, følte de det saa meget mere, at de den meste Tid af deres Liv var adskilte fra dem. Paa de lange Togter sluttede da Mand sig til Mand i ubrødeligt Venskab. Fostbroderskab staar som et Udslag af de Mænds Hjærtevarme, der af mange kun kaldes Slagtere.

Kun et Sted — foruden i Bibelen — har jeg fundet et Fostbroderforhold beskrevet, der kommer de gotiske Folkeslags nær.

Man kunde i den nye Literatur pege paa Tennyson: In Memorian. Jeg kan ikke sige hvorfor, men der er for mig en uægte Klang i det Digt, en Sætten sin Sorg til Skue, en Laven Digternavn ud af den.

Alexander Tolstoi fortæller i Fyrst Serebryani: Den borgerlige Maksim, en Flygtning fra sit Hjem, hjemløs og venneløs, og den forvænte og beundrede Fyrst Serebryani ligger saarede efter en Kamp. Maksim siger: »Tillad mig, før jeg dør, i Følge den gamle kristelige Skik at blive din Broder,« — de bytter Kors med hinanden —

Maksim siger lykkelig: »Nu er du min Broder, Nikita Romanowitch. Lige meget hvad der skulde ske, jeg er uadskillelig fra dig; den, der er din Ven, er min Ven, den, der er din Fjende, er ogsaa min. Jeg vil elske med din Kærlighed, ildnes af din Vrede, tænke med din Tanke. Nu er det lettere for mig at dø, og det er ikke bittert at leve, der er en, med hvem jeg kan leve og for hvem jeg kan dø.« —

»Maksim,« sagde Serebryani, dybt bevæget, »Gud ser, at jeg er bleven din Broder med hele min Sjæl. Jeg ønsker ikke at skilles fra dig før mit Livs Ende.«

»Ung jeg var,
ene jeg gik,
fòr vild i dybe Skove;
rig jeg blev,
Mand jeg mødte;
Mand er Mands Glæde,«

siger Eddaen og atter:

»Ven af sin Vens Ven
skal Mand være;
men ingen Mand skal være
Ven af sin Uvens Vens Ven.«

»Vandreren«.

Det elegiske Digt »Vandreren« er paa en Vis et af de mærkeligste i den angelsaksiske Literatur. Det er et Digt skrevet paa Grænsen af to Tider. Den gamle, guddommelig positive Tro, den, der havde taget hver Dag som et Skridt mod Valhal, Livet som en Sejrsgang, Døden som en Indgang til rigere Liv, havde udlevet sig selv i sin daværende Form.

Der gik et Suk igennem Tiden; det er muligt, at Ruskin har tænkt paa dette Digt, men i saa Fald har han taget fejl i at tilskrive ældre Tider dets Aand. Det er et Raab ud over Verden om nye Holdepunkter, mere Lys; det er et Skrig fra en Sjæl, som føler, at det gamle svinder bort, der bliver intet tilbage, og det nye er i Taage. Det er af højeste Interesse at se, at den Sjælens Uro, der fyldte de bedste i Syden, før den gamle Tro blev omstøbt i en ny Form, den kom under samme Forhold til de bedste i Norden et Par Hundredaar senere.

Vandreren gaar over den vide Jord, landflygtig, venneløs, frændeløs, syg af Længsel efter sin »Guldven« fra svundne Dage, hvem Jordens Mørke dække. Han falder i Søvn paa Strandbredden og drømmer, at han er hos sin Høvding igen, han sidder paa Skammelen hos ham, lægger sine Hænder og sit Hoved paa hans Knæ, kysser og omfavner ham. Saa vaagner han; foran ham er de gule Vover, Søfugle staar om ham, glattende deres Fjedre, Sne og Hagl falder om ham — al hans Smerte er bleven ny igen!

Hvorfor skulde min Sjæl ikke svøbe sig i Mørket her i denne Verden, naar jeg med Undren tænker paa de mægtiges Liv? — Tankerne overvælder mig — hvordan de i et Nu maatte opgive deres Hjem og Ejendom, de storsindede Høvdinger! Saadan er det med denne Midgaardsbolig, Dag følger Dag, falmer og falder bort!

Alt er fuldt af Sorg i hele denne Verden! Skæbnen skifter om paa alt under Himlen. Folk og Fæ forgaa, Ven forsvinder, Slægt forsvinder! Hele Jordens Grundvold er bleven Forfængelighed! —

Saa kom Kristendommen med Kædmons Genesis, og man blev positiv igen. — —

Der tales om de forskellige Religioner, det er altsammen Tro, Menneskeslægtens Søgen efter det evige. »O Rigdoms Dyb baade af Guds Visdom og Godhed!« Og al den Glæde berøver man sig selv ved kun at ville kende Troen paa det Stade, den indtager i ens egen Tid! De herlige Fædre, i hvis kongelige Selskab man kunde være i sit Kammer, i Verden, i Ørknen — ikke at ville kende dem er at berøve sit eget Liv dets bedste Indhold! Slægtens Søgen efter Gud er Historien i Historien, uden den er al Historieundervisning unyttig.

Hvo der kun vil kende den gammeljødiske og ny-

jødiske Form for Troen berøver sig selv Kraften og Glæden af den Tro, der rækker fra Tidernes Begyndelse, støbt i mange Former, udtalt i mange Tunger, og dog den ene og udelelige: Menneskesjælen paa Vejen til sit Ophav.

Vor Tid har som sin Opgave at levendegøre Kristi Lære iblandt os, for første Gang at oprette paa Jorden Guds Faderlighed gennem Menneskeslægtens Broderskab. For at gøre det, for at udrydde Godtkøbslystighed, Egenkærlighed, Materialisme, behøver vi Tro, al Tro, Troen, som den har voxet sig frem, saa længe Mennesker har levet og elsket.

Før den nye Broderskabsdag kan dages i Danmark, maa vi gaa tilbage til hvad Grundtvig virkelig mente, selv om han maaske ikke den Gang altid klart saa, at det var det, han mente.

Store Ting burde vi kunne gøre, vi, som er store Fædres Børn.

Udrundne er de gamle Dage
 lig Floder i det store Hav,
og hvor sig hviler nu den svage,
 der fandt den stærke og sin Grav;
men lovet være Himlens Gud,
 den ædles Æt dør aldrig ud.

